

Historisch magazine Heerhugowaard

DE OVERHAAL

2013

- 90 jaar Loonbedrijf Veldman
- De familie Kooy
- Oud-wethouder Wim van Stralen

DE EERSTE WAARDSE EMIGRANTEN

De Overhaal is een uitgave van
de Stichting Historisch Heerhugowaard

Colofon

Stichting Historisch Heerhugowaard

Opgericht 22 augustus 2005

Bestuur

Siem de Haan, voorzitter
Rob Estoppey, secretaris
Jan de Vries, penningmeester
Gemma Groot bestuurslid

Secretariaats- en redactieadres

Lommerhof 46
1702 VV Heerhugowaard
Tel. 072 - 57 132 93
E-mail:
historisch.heerhugowaard@quicknet.nl

Ledenadministratie

Petra Cevat
Rozenlaan 75
1702 TG Heerhugowaard
tel. 072 - 57 424 61

Donateurs

Men kan donateur worden voor minimaal euro 12,50 per jaar, méér mag ook. Dit is inclusief toezending van het jaarboek De Overhaal.
Bankrekening: Rabobank 1138.26.192
t.n.v. Stichting Historisch Heerhugowaard

Jaarboek De Overhaal

De Overhaal is een uitgave van de Stichting Historisch Heerhugowaard. Voor leden/donateurs is het jaarboek gratis. Losse nummers zijn, zolang de voorraad strekt, na te bestellen voor € 8,00 plus € 2,50 verzendkosten

Copyright

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Redactie, vormgeving en opmaak

Rob Estoppey, Petra Cevat, Gemma Groot,

Oplage

700 stuks

Druk

Drukkerij Gerja, Waarland

Inhoud:

- Pag. 3 Andries Bicker
Pag. 5 90 jaar Loonbedrijf Veldman in HHW
Pag. 8 Herinneringen aan onze jeugdjaren
Pag. 12 Wachtkamer
Pag. 13 Wie erfgoed heeft, heeft toekomst
Pag. 16 Het polderbestuur van Heerhugowaard
Pag. 20 Tjibbetjobbers en Elfstedentocht
Pag. 22 Bewoners Torenburg eerste Waardse emigranten
Pag. 28 De warmoezier
Pag. 30 Oud-wethouder Wim van Stralen
Pag. 34 Reacties van lezers
Pag. 35 De heerlijkheid Veenhuizen
Pag. 40 De familie Kooy
Pag. 47 De kwade pastoor
Pag. 47 Archeologie is zoeken, vinden, weten
Pag. 51 Treinverbindingen Noord-Scharwoude
pag. 55 Leden/donateurs lijst

Voorwoord

Beste Lezers

Hier alweer voor de negende keer ons jaarboek "De Overhaal", genoemd naar de apparatuur die ook afgebeeld staat bovenaan de voorpagina.

Een overhaal was in vroeger jaren, toen in een waterrijk gebied als de polder Heerhugowaard heel veel vervoer van aardappelen en groenten per schuit plaatst vond, een onmisbaar apparaat.

Zeker wanneer de handel naar de veiling vervoerd moest worden en men te maken had met verschillende waterhoogten. En omdat een historische vereniging uiteraard heel veel dingen over het verleden probeert vast te houden en te verspreiden, leek ons dit een goede naam.

Maar zoals u zult begrijpen, kunnen wij dit blad slechts met wetenswaardige en interessante dingen gevuld krijgen, wanneer er voldoende medewerking komt van mensen die over de kennis daarvan beschikken.

Vandaar dan ook onze oproep: bent u in het bezit van genoemde zaken, of kunt u zelf een aardig artikel daarover schrijven; meldt u zich.

Bent u zelf geen schrijver: kom naar ons toe. Dan willen wij met alle plezier uw gegevens in een kort verhaal op papier zetten. Zo kunnen ook de vele nieuwkomers in onze gemeente, op de hoogte gesteld worden van het Heerhugowaardse verleden.

Bent u verder genegen een en ander voor ons te doen, iets dat past in het streven van onze vereniging; laat het ons horen. Daarbij denken we niet alleen aan foto's en de beschrijving daarvan maar ook aan voorwerpen op allerlei gebied. En ook een **website** zou in deze tijd heel goed van pas komen, dus daarvoor zijn ook medewerkers nodig.

Daarnaast organiseren wij vanaf het begin van ons bestaan, nu bijna tien jaar, in het najaar een heel gezellige en leerzame middag in theater Cool. Deze middagen zijn gratis voor leden en niet-leden

Dus ik zou willen zeggen: zegt dat voort!

Namens het bestuur en de redactie.

Siem de Haan voorzitter

Bestuur Stichting Historisch Heerhugowaard

vlnr achter;

Rob Estoppey en Gemma Groot

vlnr voor:

Siem de Haan, Petra Cevat en Jan de Vries

Burgemeester van Amsterdam en 'bedijker' van de Heer Hugowaard

ANDRIES BICKER

tekst: Henk Aandewiel

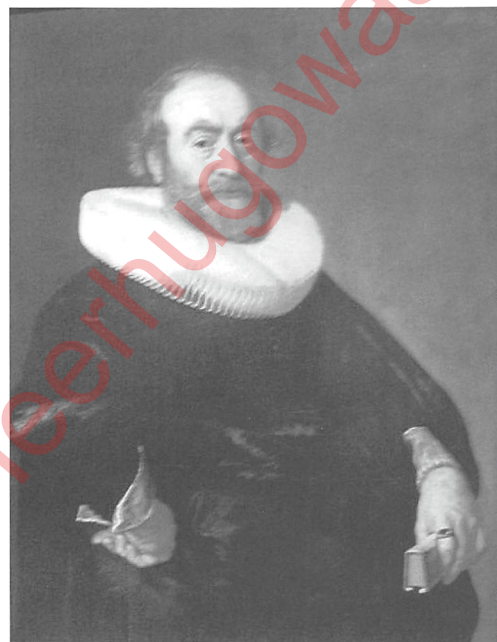
Onder het "Octrooi" uit 1625, de bouwvergunning voor de drooglegging van de Grote Waert en tevens het contract tussen de belanghebbenden, staan dertien handtekeningen van Waardige Heren! Deze Heren hadden zichzelf hiermee direct tot de eerste hoofdingelanden van de nieuwe polder gepromoveerd. De zwierige handschriften zijn in het Poldermuseum in Heerhugowaard te zien.

In het huidige Heerhugowaard zijn het bekende straatnamen in de Heemradenwijk, zoals van Wassenaar, van Asperen, Basius, van Veen, Oude-stein, van Wijngaerden, Bicker ; de heren van het eerste uur zijn niet vergeten!

Andries Bicker was misschien wel de meest flamboyante Heer uit het gezelschap, zeker één van de rijksten en meest invloedrijke persoon in het land. Hij werd geboren in Amsterdam in het jaar 1586 en gedoopt op 14 september van dat jaar. Zijn vader Gerrit, getrouwd met Alyd Boelens was reeds een vermogend man, hij was graanhandelaar en bierbrouwer en richtte in 1594 de Handels Compagnie van Verre op, de voorloper van de Verenigde Oostindische Compagnie waarvan hij ook bestuurder werd. Hij kreeg nog twee zonen Cornelis en Jacob. De familie Bicker had een stevige greep op de wereldhandel en ook op het politieke toneel speelden zij een voorname rol in de Republiek. Onze grote dichter Joost van den Vondel maakte een sprekend gedicht over de familie:

*Zoo wyt als Bickers vlagh den grooten
Oceaan
Beschaduwde, en doorsnee met ryck ge-
lade schepen
Die 's weereelts gouden oegst in Hollants
boezem slepen.*

De Gouden Eeuw is begonnen, handel en

Andries Bicker, 1586 - 1652

kunst bloeien als nooit tevoren, tegelijkertijd wordt de 80-jarige vrijheidsoorlog tegen het Spaanse bewind gevoerd en, zo wordt beweerd, leverden de Bickers schepen en zilver aan de Spanjaarden!

Onze Andries Bicker, Heer van Engelenburg, werd ook koopman en dreef pelshandel op Rusland waarmee hij schatten verdiende. De Russen, toen nog in het bezit van Alaska, lieten de Indianen daar voor hen jagen op beren en vossen, waarvan de pels gretig aftrek vond in Japan en Europa.

Maar zijn ambitie's gingen verder en hij werd bewindhebber van de VOC, gedeputeerde van de Staten-Generaal en Kolonel bij de Schutterij. In 1627 werd hij voor de eerste keer Burgemeester van Amsterdam.

Hij had toen al een deel van zijn vermogen "belegd" in de drooglegging van de Grote Waert, en was van 1626 tot zijn dood in 1653 hoofdingeland in het Polderbestuur.

In 1615 was Andries getrouwd met Trijn Jansdr. Tengnagel, zij was toen 20 jaar, hij 29. Zij kregen vijf kinderen, drie dochters en twee zonen.

In 1627 werd hij door de Staten-Generaal afgevaardigd naar Zweden en Polen, om tussen deze twee landen een vrede te bemiddelen en tegelijkertijd nieuwe handelscontracten voor de handel in de Oostzee af te sluiten. Door zijn kennis van zaken en gematigdheid was hij daar uitstekend geschikt voor en werd in 1643, samen met Jacob de Witt weer naar Zweden gezonden om tussen dit land en Denemarken te bemiddelen!

De familie Bicker, een echte koopmans- en regenten familie had grote invloed. In 1646 bekleedden zeven leden van de familie politieke functies in het land.

Dat het rendement van zijn investering in de Heerhugowaard niet groot was, door de slechte grond, deed hem waarschijnlijk niet zo, de familie was bijvoorbeeld ook betrokken bij de meer lucratieve turfwinning in Drenthe!

Na de Vrede van Münster in 1648, waarbij een einde kwam aan de oorlog met Spanje, kwam hij in een heftig conflict met prins Willem II, omdat hij het zonde van het geld vond er een duur huurleger op na te houden.

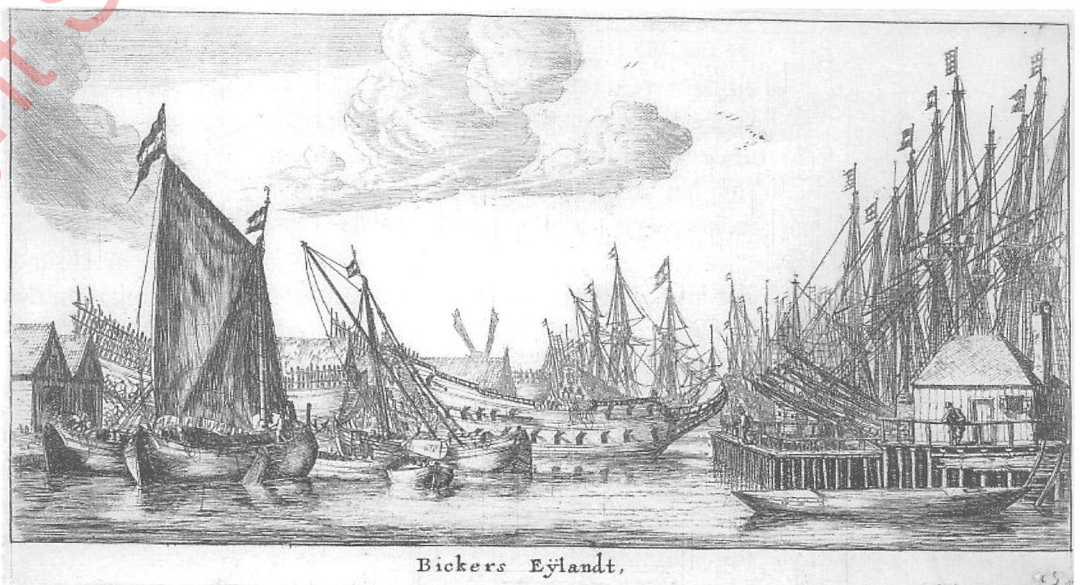
Toen de prins met zijn leger in aantocht was om hem in Amsterdam de les te le-

zen, werd dit ontdekt door de postbode op weg van Hamburg naar Amsterdam! Deze waarschuwde de drost van Muiden, Gerard Bicker, de zoon van Andries, die direct naar Amsterdam vertrok. Daar lieten Andries, inmiddels als Burgemeester opgevolgd door zijn broer Cornelis Bicker de bruggen ophalen, de poorten sluiten en het geschut in stelling brengen! Dit was de mislukte aanslag op Amsterdam in 1650 en kostte zowel Andries als Cornelis hun politieke functies, als voorwaarde voor het toen gesloten verdrag. Het waren ook toen roerige tijden! Andries Bicker stierf op 24 juni 1652, zijn vrouw Trijn op 12 oktober van hetzelfde jaar. Beiden begraven in Amsterdam.

Vondel heeft als "Byschrift op d' Afbeelding van den Heere ANDRIES BICKER, Heere van ENGELEBURH," onder andere deze twee versregels geschreven:

*De stralen van de Kroon, die op stads
wapen flickeren,
Verworven door het gout van 't eerlijk
bloet der Bickeren.*

Voorwaar een "Waardig Heer" in Heerhugowaard!

Bickers Eylandt,

*Bickers Eylandt,
Reinier Nooms*

Collectie Rijksmuseum

90 JAAR LOONBEDRIJF VELDMAN IN HEERHUGOWAARD, 1922-2012

Tekst: Gemma Groot.

Beeld: familie Veldman

In januari van dit jaar vertrok Loonbedrijf Veldman na 90 jaar uit Heerhugowaard. De reden: geen mogelijkheid tot uitbreiding. Met het vertrek van dit bedrijf verdwijnt weer een stukje Heerhugowaardse geschiedenis. In dit interview vertelt André Veldman over het ontstaan en het werk van dit bekende loonbedrijf

"Ik kom uit een groot gezin" begint André Veldman, "een gezin met een verhaal. Mijn vader was Gerrit Veldman, een landbouwer, die in Heerhugowaard Noord werd geboren in 1895. Hij trouwde in 1922 met Margaretha Maria Borst. Zij overleed in 1928 op de jonge leeftijd van 30 jaar. Mijn vader bleef achter met 5 jonge kinderen. Jans, Jan, Afra, Coks en Gré. Hij is hertrouwd in 1934 met Maria Ursem uit Hoogwoud. Zij heeft met mijn vader nog 9 kinderen gekregen, waarvan ik het tweede was. Deze kinderen zijn: Riet, André (de geïnterviewde Veldman) Gerard, Piet, Alie (overleden op bijna 2 jarige leeftijd), Niek, Ellen, Thijs en de jongste zoon, Cock. Mijn vader stierf in 1967, ik zat toen al in het bedrijf en heb het toen ook officieel overgenomen."

Vader en moeder
Veldman

Waar is je vader na zijn huwelijk gaan wonen?

"Mijn vader is gaan wonen op de Hasselaarsweg nr. 10. Van deze huisjes zijn er drie gebouwd in Heerhugowaard Noord. Aan het begin van de Hasselaarsweg naast Piet Bleeker (van het transportbedrijf Bleeker) tegenover de Chinees, (familie Bakker). Op de Middenweg richting het Centrum, ook het huis van Nel en Joop Smit is zo'n zelfde huisje. Dit waren kleine arbeiderswoningen, vanuit Kleingrondbezit. Een klein huisje met een stukje land. Veel geld hadden ze in die tijd na WO 2 niet, ze waren dus heel blij met dit huisje."

Wat weet je van de start van het loonwerk van je vader?

"Mijn vader had een paard. Voor die tijd was dat al heel wat. Er waren nogal wat landbouwers uit de omtrek die hem vroegen of hij bij hen op het land wilde ploegen. Op die manier verdiende hij er wat bij en dat was hard nodig. Zijn gezin breidde zich ieder jaar uit. Zoon Jan moest al snel als jong jochie zijn vader helpen met het verzorgen van het paard. Dat werd dan ook zijn lust en zijn leven. Ook in zijn latere leven zag je Jan Veldman altijd met paarden"

Wat waren de klussen die ze met het paard moesten doen bij de boeren en tuinders?

"In de begintijd was het vooral het ploeg-

Boven: het machinepark voor het ouderlijk huis

Midden: aardappelen rooien

Onder: Foto uit 1956 voor het ouderlijk huis aan de Haselaarsweg

*Bovenste rij, vlnr: Cock, André, Rie met daarachter de schuren
2de rij vlnr: Gerard, Piet
3de rij vlnr: Thijs, Niek en Ellen*

gen, eggen en aanaarden van de grond. Na een aantal jaren leende vader Gerrit er een paard bij van zijn vader en had hij ook voor dat paard mankracht nodig. Hij ging nu ook gras en graan maaien. Zoon Jan moest op het bedrijfje van vader Gerrit gaan werken. Veel geld verdiende hij niet, kost en inwoning en een zakcentje. Daar moest hij het mee doen. Ook moest er mest verspreid worden. Die mest moest met de vork op de wagen geladen worden. Je kunt je voorstellen dat dat geen pretje was. We stonken uren in de wind, zelfs na een bad of douche."

Ondertussen was je vader hertrouwd en werden er nog meer kinderen geboren. WO 2 was achter de rug. Hoe arm moet dat geweest zijn?

"Dat was een arme tijd, maar vader Gerrit was wel een ondernemer. Hij durfde risico's te nemen. Hij had zijn 7 paarden in de oorlog moeten inleveren, maar hij kreeg ze na de oorlog weer netjes terug. In de oorlog heeft hij gewerkt als werknemer bij een ander loonbedrijf. Na de 2de WO was er de Marshallhulp, die hem in staat stelde een tractor te kopen, een Ford Dearborn. In 1949. Het was geen nieuwe tractor, waardoor we 's avonds en in het weekend altijd moesten sleutelen om de boel aan de praat te houden. Het werk breidde zich ondertussen uit, er kwam steeds meer vraag naar ons kleine loonbedrijfje. Vader Gerrit wilde nog een tractor kopen, maar hier had hij niet genoeg geld voor. Arie de Groot, van het garagebedrijf uit het Centrum, vertelde hem, dat hij niet zo moest zeuren over geld. Hij verdiende toch zeker genoeg, dan kon hij ook het risico nemen om een nieuwe tractor te kopen. Een echte nieuwe. Kassier Overtoom, van de Raiffeisenbank uit de Noord beoordeelde de aanvraag als goed en er werd een nieuwe tractor gekocht. Voor 3000 gulden. In 1953 gingen de laatste paarden weg. Toen ik een jaar of 12 was, na de lagere school, ben ik ook op het bedrijf bij mijn vader gaan werken."

Werd er alleen door landbouwers in Heerhugowaard een beroep op jullie gedaan?

"Nee, we werkten ook bij landbouwers in Limmen en Akersloot. Jan Tamis, een werknemer die zijn hele leven op het bedrijf van de firma Veldman heeft gewerkt, ging dan op de fiets naar Akersloot. Daar bleef hij bij mensen in de kost tot het werk er weer op zat. Later kwamen er veel meer plaatsen bij waar we werkten. Eigenlijk door heel Noord-Holland. Op een gegeven moment hebben we een vrachtwagen gekocht en daar konden we 4 machines op kwijt. Zo reden we de hele provincie door"

Is er in die 90 jaar veel veranderd in het loonwerk?

"Dat kun je wel zeggen. Vroeger was het 99 % loonwerk in tuinbouw en bij boeren en 1% buiten de agrarische sector. Nu is het net andersom. Er wordt gewerkt in allerlei sectoren: aanleggen van tennisbanen, grasvelden, tuinen, baggeren en ander grondwerk, werken in kassen, noem eigenlijk maar op. Ook is de overheidsbemoediging erg groot geworden. Er worden veel eisen gesteld aan de inrichting van de schuren, aan de werkplaats, de spuitinrichting. De veiligheid wordt gecontroleerd, er moeten papieren gehaald worden, herhalingscursussen moeten worden gevolgd. Dit is niet meer te vergelijken met vroeger. Deze regelgeving maakt het niet gemakkelijker. Daarnaast is de tegenwoordige crisis ook in deze sector merkbaar."

Werk je nog steeds in het bedrijf?

"In 1992 is mijn zoon Arthur met zijn vrouw Fiona in het bedrijf komen werken. Voor mij werd het te zwaar en Arthur was klaar met zijn studie en zag het helemaal zitten. In 2000 hebben zij het bedrijf overgenomen en zijn met hun

kinderen in de Hasselaarsweg komen wonen. Mijn hart ligt nog steeds bij het machinepark. Ik sleutel nog steeds graag aan de machines en ik ben niet de enige van mijn familie die dat doet. Met een aantal van mijn broers en zwagers doen we ook regelmatig mee met wedstrijdploegen/hobbyploegen door heel Nederland. Tja, mijn werk blijkt ook mijn hobby te zijn."

.En nu zit het bedrijf in Obdam?

Na 90 jaar vertrokken uit Heerhugowaard

Ja, het bedrijf had graag in Heerhugowaard gebleven, helaas was het niet mogelijk om daar de nodige uitbreiding te verwezenlijken. Ook werd het woonhuis te klein en het was niet meer van deze tijd voor het gezin van Arthur. In Obdam hebben ze een prachtig, nieuw bedrijf kunnen realiseren. Op 13 januari zijn we feestelijk uitgezwaaid door de Noord, het stond zelfs in het Noord Hollands Dagblad. We vonden het allemaal heel emotioneel om te vertrekken uit de Hasselaarsweg en Heerhugowaard. Maar.. de firma Veldman heeft in Obdam een prachtig nieuw onderkomen. Groot en ruim, nieuwe schuren en een mooi woonhuis voor de hele familie. Met een wagen- en machinepark om trots op te zijn!!!

vroeger werd gewerkt met paarden en nu met een modern machinepark

HERINNERINGEN AAN ONZE JEUGDJAREN

Tekst: Piet Laan

Veel oudere Heerhugowaarders zullen nog regelmatig de herinneringen aan vroeger in zich op voelen komen. Herinneringen aan onze jeugd, aan de jaren vijftig en zestig. En we kijken graag terug naar die tijd omdat die nu zo vriendelijk lijkt. Er was toen sprake van geluk, tevredenheid en een goede harmonie. Maar er was ook een keerzijde, want het was tevens een tijd waarin armoede vaak troef was en de woonomstandigheden minimaal. De mensen hadden niet veel, maar vonden dat normaal en waren blij met kleine dingen. En het is zeker boeiend om een aantal aspecten uit die periode in dit artikel nog eens onder de aandacht te brengen.

Om maar eens met een heel herkenbaar item te beginnen. Vandaag de dag is het wassen en reinigen van de kleding geen enkel probleem meer. Vrijwel iedereen heeft de beschikking over een volwaardige wasmachine met alles er op en er aan. Op elk moment van de dag of nacht is het apparaat instelbaar en kost het doorgaans niet al te veel moeite om, na de was- en droogbeurt, de spulletjes weer schoon en netjes in de kledingkast op te bergen. Maar u, de ouderen onder ons, kunnen zich wellicht nog heel goed een totaal andere aanpak voor de geest halen. Het begon al op de zondagavond. Dan werd bij ons een grote ketel water op de 4-pits petroleumkachel ge-

Moeder aan de wringer

zet om over heet water te kunnen beschikken. En dan kwam moeder de vrouw of de dochters op de maandagmorgen in actie. Alles met de hand, op een wasbord en met de wringer. En daarna ging het witgoed op de bleek en aan de lijnen achter het huis. Bij regenweer hing de kamer en de zolder nog al eens vol en het droogrek rond de potkachel was dan voor het kleine spul. En dit ritueel herhaalde zich iedere week. Gelukkig was het niet zo dat er dagelijks van kleding werd gewisseld. Oh nee. De meesten van ons hadden maar twee stel kleren. Eentje voor in de week en eentje voor de zondag. Maar vooral bij de grote gezinnen betekende de was op de maandag toch iedere keer weer een stevige aanpak. En zelfs heden ten dage bestaat dit begrip nog wanneer de maandag als "wasdag" wordt gekarakteriseerd.

Hygiëne en voeding.

We leefden in die tijd onder tamelijk primitieve omstandigheden. Veel woningen beschikten niet over een normaal functionerend toilet en moesten de gezinnen zich zien te redden met een buiten wc. Dat was zo'n houten huisje met een zitplank. In het midden zat een mooi rond gat met daaronder een emmer. Zo'n huisje stond ook nog al eens boven de sloot achter het huis wat met natte of winterse omstandigheden bepaald geen pretje was. Dat was dus duidelijk behelpen. En dat gold eveneens voor een lekkere opfrisbeurt. Waar je vandaag de dag de meest luxueuze douche- en badkamers ziet functioneren met warm en koud stromend water, zo armzalig was dit in onze jeugdjaren. Eén keer per week gingen we in bad, in de tobbe zagezegd. Op zaterdagmiddag. Allemaal in datzelfde tobbe water wat vooraf was warm gestookt op het welbekende 4-pits petroleumstel. Moeder nam ons om beurten onderhanden en reken maar dat we er schoon uit vandaan kwamen. Ook de luizenkam werd nogal eens gehanteerd. Zodra er enige twijfel was of er hier of daar mogelijke "pietjes" waren opgedaan, dan kwam de fijntandige kam

tevoorschijn en moest je er aan geloven. De hygiëne had een hoge prioriteit!

Onze pa had uiteraard ook een groot aandeel in het grootbrengen en opvoeden van zijn kinderschaar. Behalve met het verdienen van de broodnodige centjes, was hij ook de man die zorgde voor de ingrediënten om de mondjes van het gezin te vullen. We beschikten namelijk over een vrij grote groentetuin en daaraan werd door hem heel wat uurtjes besteed. Elke vierkante meter werd benut waardoor we vrijwel het jaar rond over verse groente konden beschikken. Op die tuin stonden ook een aantal bessenbomen, rode en zwarte, en met de pluk daarvan waren wij, de kinderen, heel wat uurtjes zoet. En de zwarte bessenooft werd dan weer door onze moeder verwerkt tot bessennat wat in de wintertijd voor ons weer extra vitamientjes betekende. Ook diverse groenten werden door haar verwerkt en gingen in de welbekende weckpotten de kelder in. Groenteboer Maarten Kooy had zijn bestaan dus zeker niet aan ons te danken, maar zo ging dat in die tijd. Zelf werd ik regelmatig door mijn vader meegenomen naar de tuin om te helpen en om daar zozegd "het vak te leren". Je leerde er tuinspitten, wat bepaald niet zo eenvoudig was, maar ook de kennis over en

De ouderwetse melkboer

het onderscheiden van de diverse groente soorten werd je bijgebracht. En dat heeft tot op de dag van vandaag zeker z'n voordelen opgeleverd.

Markante personen

Behalve de genoemde groenteman Maarten Kooy, komen bij mij nog regelmatig personen in herinnering die, in al hun eenvoud, toch wel bekende dorpsfiguren waren. In hoofdzaak vanwege hun beroep of functie, maar bepaalde namen zullen bij menigeen een zekere vorm van herkenbaarheid oproepen. En daarom is het best aardig om een aantal mensen nog eens de revue te laten passeren. Neem nu kolenboer Gert Jak uit de derde kil. Hem kwam je, met z'n paard en wagen zeer regelmatig tegen als hij de bestellingen van zakken antraciet of eierenkolen bij de mensen kwam afleveren. En wat zag ie er altijd "werkerig" uit! Zwarte strepen in zijn gezicht, kleren onder het kolengruis, kortom een kolenboer in optima forma. En dan melkboer Henk Rood. Dag in, dag uit kwam hij bij de klantjes langs. Melkbussen en een hoeveelheid flessen op de kar en zo werden de hele en halve litermelk precies afgestaan aangeleverd. Zijn gevleugelde uitspraak bij elke klant was: "mooi weertje buur" en dat tekende ook echt zijn zonnig karakter. Ook kruidenier Jan Groot, dat drukke baasje, en niet te vergeten kapper Siem Groot met zijn draaiende stoelzittingen en zijn fraaie Haags sprekende echtgenote achter de toonbank. Ze mogen best even worden genoemd. En dan de onverstoorbare Adriaan Breed van Breed's warenhuis met zijn zeven zonen en, als allerslaatste, één dochter. En Japie Borst, de elektricien, die het wist te presteren om de spitse kerktoren te beklimmen tot in de nok om daar een reparatie uit te voeren.

En wie herinnert zich niet de serieuze en ervaren meneer van der Linden en zijn lieve behulpzame vrouw in het postkantoor naast de huidige Sportlaan. Die achter dat kleine loketje allerlei zaken regelden en ook jouw spaarcentjes een plekje gaven bij de in die tijd populaire zilver-

*J. Borst Radio, Electra
en electricien.
Feestverlichting op dak
t.g.v 50-jaar koningsschap
van Wilhelmina.
Rechts Breeds Warenhuis.*

Postbode Arie Zut

*F.H. van der Linden met
vrouw en dochter Loes
voor het postkantoor aan
de Middenweg ter hoogte
van de Sportlaan
aug. 1959*

vloot. En dan komen we ook gelijk bij Arie Zut, de postbode, die in zijn karakteristieke fietshouding z'n dagelijkse rondje maakte over de Waardse wegen. Het is zomaar een kleine opsomming van dierbare mensen waar je moeiteloos nog een hele serie namen aan toe kan voegen.

Ontspanning

Wanneer we in deze tijd een invulling willen geven aan onze vakantie, dan gaan al gauw de wensen en ideeën uit naar een verblijf buitenshuis in binnen of buitenland. Met de auto of met de caravan er op uit of we pakken wellicht het vliegtuig. De keuzes daarin zijn overvloedig en we mogen ons gelukkig prijzen dat we daar nu gebruik van kunnen maken. Ook buiten de vakanties om zijn er ontspanningsmogelijkheden te over. Disco's, bioscopen, concerten en noem maar op. Het is eigenlijk onvoorstelbaar wat er in een betrekkelijk kort tijdsbestek op het gebied van uitgaansmogelijkheden is ontwikkeld. Omdat wij, de oudere generatie, een totaal andere wijze van vakantie en ontspanning gekend hebben, is het toch wel interessant om ook daar nog eens een opsomming van te geven. In mijn jeugd jaren was bijvoorbeeld de auto met caravan ingewisseld voor een 1 PK krachtbron, oftewel het paard van Gert Jak. En de caravan was een open kar van de gebroeders Tromp. Deze attributen mocht mijn vader een dag lenen voor een dagje uit met het gezin. En dat was, in al zijn eenvoud, voor ons een ware feestdag. En je kwam ook nog eens buiten het dorp!

Voor de ontspanningsmogelijkheden tijdens de vrije uurtjes van alledag waren we heel creatief in het bedenken van diverse spelletjes. Om er maar een paar te noemen: voetballen, hengelen, op straat spelen, verstoppertje, tolleren, knikken, pijl en boog schieten, figuurzagen, polsstok springen over de sloten in de weilanden en zwemmen in de ringsloten. En mijn zusjes vulden ook vele uurtjes met de bekende poppenkast, springtouwen, hinkelen en breien. Tijdens de winter maanden was er natuurlijk de sneeuw en ijspret en creëerden we onze eigen ijsbanen met koek en zopie. En in tegenstelling tot de tegenwoordige tijd duurde die periode soms maandenlang en lag er ijs van wel 15 tot 20 cm dikte. En de nachten waren dan koud, hartstikke koud. De ijsbloemen stonden dan aan de bin-

nenkant van het raam en lag er een laagje rijp op de dekens van de condens die je uitademde. En ook zomers was er voor mijn gevoel een verschil met nu. Als er sprake was van onweer in onze contreien, dan was het echt noodweer. Regelmatig sloeg dan de bliksem in bij boerderijen en huizen in onze directe omgeving. Heel vaak brand en zelfs inslagen met dodelijke afloop. Mijn moeder ging dan in huis rond met een palmtak en wijwater, zo heftig ging het te keer. Dat alles maakte natuurlijk een grote indruk op je als kind en blijft het je bij tijdens je verdere leven.

Waardering

Terugkijkend op deze jeugdervaringen komt natuurlijk ook het sociale aspect in beeld. De lagere school periode aan de Hondeweg, de huidige Van Veenweg, waar je kennis maakte met medeleerlingen en wat uiteindelijk uitmondde in een levenslange collegialiteit met enkelen van hen. Dat werd met name onderstreept tijdens de schoolreünie van het honderd jarig bestaan van het Goddelijk Kind wat vorig jaar op prachtige wijze is gevierd. Dat geldt evenzeer voor de welpen- en verkennerstijd. Ook tijdens die periode werd er door de leiding flink gesleteld aan je omgangsvormen, de kameraadschap en zelfstandigheid. Het ging allemaal op een speelse manier zonder al te veel pedagogisch gedoe, maar je voelde je daar thuis en het had meerwaarde.

De kerk droeg daar ook aan bij. Als misdienaar heb ik de liturgiediensten van heel nabij meegemaakt. En ik ben er nog steeds van onder de indruk hoeveel godsvertrouwen er toen uitging van de katholieke kerk. Maar ook hoe dit vertrouwen in die periode een grote steun betekende voor de eenvoudige man of vrouw. Het gaf houvast, er werd naar geleefd en er was eerbied en respect voor het geloof en

voor de geestelijkheid. Deze gezamenlijke beleving was ook terug te vinden bij verjaardagen en familiefeestjes. Er werd wat afgepraat en gelachen. Echt pure gezelligheid. Het enige minpuntje was wellicht die overvloedige sigaren- en sigarettenrook. Maar ach,

men wist gewoon niet beter en het was toentertijd toch echt een eer om je gasten ook een lekker rookertje aan te bieden, nietwaar....!

In die jaren hadden wij het bij ons thuis bepaald niet breed. Elke cent werd zo gezegd omgedraaid

en ook wij, de kinderen, moesten daaraan ons steentje bijdragen door het vervullen van bijbaantjes. Wij hebben dat als heel normaal ervaren en hebben dat later ook weer met rente teruggekregen. Onze ouders zagen namelijk kans om ons na de lagere school door te laten leren zodat we in ons verdere leven konden beschikken over een paar diploma's waar we verder mee konden. Ik zal ook nooit de uitspraak van mijn moeder vergeten toen zij hun allereerste AOW ontving. "Jongen", zei ze, "we zijn nog nooit zo rijk geweest". En die ene zin is typerend voor al datgene wat zij in al die jaren heeft doorstaan.

Gelukkig leven we nu in een heel andere tijd. In verhouding een tijd van ongelooflijke welvaart en luxe en bijna niet voorstelbaar voor onze ouders en grootouders. Dat geluk en die voorspoed van vandaag de dag is ons gegund en moeten we dan ook koesteren. Maar dat het leven heel anders kan zijn dat hebben wij in onze jeugd jaren kunnen ervaren en is in dit artikel ook enigszins duidelijk gemaakt. Daarom spreek ik bij deze dan ook graag mijn oprechte waardering uit richting de begeleiders en opvoeders die ons ook in die mindere tijden de zinvolle waarde van het leven hebben bijgebracht ondanks de vele beperkingen. En hiermee wil ik deze terugblik graag besluiten.

WACHTKAMER

Siem de Haan

De jonge vrouw die nog niet zo lang in de West Friese gemeente woonde, kwam naar het spreekuur van de huisarts en zocht een plaatsje in de wachtkamer. Rechts van haar zaten twee mannen met blozende gezichten, van rond de vijftig jaar. Links van haar een moeder met een kind en tegenover haar een paar tienermeisjes die in een tijdschrift bladerden. In het vertrek hing de wat beklemmende sfeer die voor dokterswachtkamers vaak typerend is. De jonge vrouw deed ook maar een greep in de stapel verouderde tijdschriften en probeerde wat te lezen. De twee mannen, die tevoren kennelijk met elkaar in gesprek geweest waren, gingen daar nu mee door.

"En hoe is het vedder, begin jij al gauw te koppen?"

"Nei, oigelijk nag niet. M'n starre benne zomaar puur an de achterlijke kant.

En den moet je opheden vezelf ok nag op die viruskirrel wachte!"

"Noh, ik ben met moin starre temet al klaar. D' r zat woinig in dut jaar.

Net as in me kroke. Vooral de remenbranse ware ware puur zuiver deuze keer. Maar deer kwam ik pas laat achter want ze ware dut jaar vezelf niet vroeg."

De vrouw die tegen wil en dank het gesprek volgde, had geen idee waar over de mannen spraken. Dat intrigeerde haar en daarom luisterde zij met gespitste oren verder.

De man naast haar hernam: "Noh, moin

paxe benne nou ok drekt niet voorlijk te noemen. Ik heb ze té hard stookt dink. En in het bovenend zag ik van de week opiens een zoöd vuur!"

"Noh, den mocht je wel gauw spuite!"

"Jazeker, dat hew ik ok drekt dein vezelf.

Ik heb ze metien de volle laag geven. Maar voor een deël was het kwaad al beurd, want dat heb je den.!"

Juist toen ze aan iets van de brandweer begon te denken, ging het gesprek een andere kant uit.

"Hoor jij de leste toid nag welders van proize?"

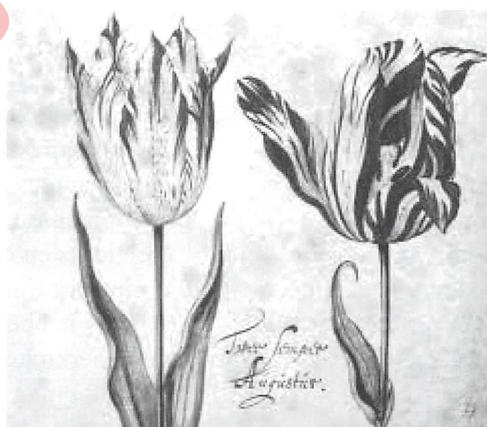
"Noh, wel en niet. Die HBG-man wou lesten twuntig gulde ongeraapt geve voor die nuwe sport van Kees Nêlis. Maar ik wou allien maar de twaelve kwoit. De elve mag je niet wegdoen, want aars wordt je onderend te kloin en het partaai krimpt in. Noh, ik denk dat ik nou an de beurt ben.

Bezjoer!"

De vrouw, die nog steeds geen idee had van het gespreksonderwerp, trok de stoute schoenen aan en vroeg rechtstreeks aan haar buurman: "Sorry meneer, maar is die man die net wegging, soms bij de brandweer?"

Het antwoord dat ze kreeg was voor haar even simpel als onthutsend:

"Welnei moid! Hai is bollebouwer, net as ik!"

Oude tulpensoorten

WIE ERFGOED HEEFT, HEEFT TOEKOMST

Het erfgoedbeleid van de gemeente Heerhugowaard

tekst: Gerlof Kloosterman

Heerhugowaard heeft de afgelopen 50 jaar een snelle groei doorgemaakt. Het is daarmee een zogenaamde Nieuwe Stad geworden, met alle kenmerken van een snelle groei en kwaliteiten zoals wonen in het groen. Dat heeft een stad met prettige woonwijken met goede voorzieningen opgeleverd. De inwoners noemen dat vaak als belangrijke waarden van hun woonplaats. Met die snelle groei is er niet altijd met voldoende aandacht naar de cultuurhistorische aspecten in de gemeente gekeken. Toch is er veel bewaard gebleven. De gemeente kent ruim 50 verschillende officiële monumenten. Daarnaast is er een nog groter aantal beeldbepalende objecten. Het gemeentebestuur is trots op deze iconen van het verleden. Maar er is nog veel meer bewaard gebleven dan alleen deze gebouwen en objecten. Het hele landschap van de droogmakerij in al z'n facetten is het decor van onze cultuurhistorie.

Erfgoed waarden.

Waarom is cultuurhistorie belangrijk voor Heerhugowaard? Erfgoed kan een rol spelen in het verbinden van het verleden met de toekomst. Want 'Zonder verleden geen identiteit en zonder identiteit geen toekomst'. Dat identiteit in zekere mate opgehangen wordt aan erfgoed staat vast. Een identiteitsbeeld is samengesteld uit meerdere aspecten of lagen. Het beeld dat anderen van het onderwerp hebben maakt deel uit van het identiteitsbeeld: het imago. Wanneer het over Heerhugowaard gaat maakt voor veel mensen erfgoed maar in bescheiden mate deel uit van de identiteit en het imago. Voor een deel komt dat doordat men daar weinig tot geen interesse voor heeft. Voor een deel wordt het veroorzaakt doordat men te weinig van het onderwerp weet. De doelstelling van het platform Erfgoed Heerhugowaard om maandelijks minimaal één activiteit op het gebied van erfgoed in de gemeente aan te bieden kan er toe bijdragen dat cultuurhistorie voor meer mensen een groter deel van de identiteit of imago van Heerhugowaard gaat uitmaken.

Landelijke ontwikkelingen.

Er zijn grote veranderingen in de monumentenzorg gaande. En veel tegelijk.

De Monumentenwet stamt oorspronkelijk uit het begin van de twintigste eeuw. Het denken over de omgang met monumenten is sindsdien sterk veranderd. Kenmerken zijn een verschuiving in denken van object naar gebied en in denken van behoud naar ontwikkeling. Ook het denken over de organisatie van de monumentenzorg is veranderd. In 2009 heeft de Tweede Kamer een nieuwe beleidsvisie vastgesteld met hierin drie grote veranderingen:

- Cultuurhistorische belangen meewegen in de ruimtelijke ordening. De nadruk ligt hierbij niet langer op het object-, maar vooral op gebiedsniveau. De omgeving van het monument gaat een belangrijker rol spelen.
- Krachtiger en eenvoudiger regels. Minder, kortere en eenvoudiger procedures met meer vrijheid en keuzemogelijkheden voor monumenteneigenaren. Het 50 jaar criterium wordt losgelaten.
- Herbestemmen van monumenten die hun functie verliezen. Historische gebouwen, complexen, terreinen en landschappen kunnen hun functie en daarmee hun gebruik verliezen. Hierdoor kan verval en verlies van belangrijke cultuurhistorische waarden voorkomen worden.

Gemeentelijke ambities.

Wat zijn de ambities van de gemeente waar het gaat om cultuurhistorie. Het beleid op het gebied van erfgoed van de gemeente Heerhugowaard is erop gericht om het erfgoed integraal onderdeel van de toekomst te laten zijn. In de afwegingen die we maken moet erfgoed altijd een factor zijn die meegewogen moet worden. De gemeenteraad heeft in de Structuurvisie Heerhugowaard 2020 een brede visie op de toekomst van de gemeente vastgesteld. Dit document vormt het kader voor alle ruimtelijke ontwikkelingen. De structuurvisie geeft richting aan zowel de wijze waarop delen van het gemeentelijk grondgebied worden ontwikkeld, als aan de eisen die daaraan worden gesteld. In de structuurvisie komen de ambities van de verschillende beleidsterreinen samen. Erfgoed is een inspiratiebron voor ruimtelijke

kwaliteit. Daar is in de gemeente al ervaring mee opgedaan. Met het instrument culturele planologie (voorbeeld toegepast in het ontwerp van het Park van Luna) worden zowel cultuurfactoren als cultuuractoren in ruimtelijke ordeningsprocessen ingebracht. Met de vormgeving van de routes kan de historische structuur van de droogmakerij en daarmee de kwaliteit van het landschap worden versterkt. Er zijn nu verschillende routes: *Van Veenhuizen tot Vinex, de Monumentenroute, de Kerkenroute en de Waertse Ronde*. Er wordt gewerkt aan: uniforme boomlinten op ontginningsassen en verbindingswegen (de Lintenvisie Heerhugowaard Zuid), de toegankelijkheid van de dijken voor fietsers (de Westdijk), en het versterken van de beeldkwaliteit van de West-Friese Omringdijk.

Uitvoering.

De wet- en regelgeving van de gemeente Heerhugowaard op het gebied van cultuurhistorie ligt in hoofdzaak vast in de erfgoedverordening en de archeologienota. Op grond van de verordening zijn de gemeentelijke monumenten vastgesteld. De basis hiervoor is de door de Werkgroep Monumenten Heerhugowaard opgestelde monumenteninventarisatie. Uit de inventarisatie zijn 50 panden geselecteerd als gemeentelijk monument en zijn de overige in de lijst met beeldbepalende panden opgenomen. Naast de gemeentelijke monumenten staan er nog vijf rijksmonumenten en één provinciaal monument op het grondgebied. De adviesfunctie op het gebied van monumenten wordt uitgevoerd door de monumentenadviescommissie van de WZNH (Adviescommissie voor ruimtelijke kwaliteit uit Alkmaar). Behalve de monumenten op basis van de erfgoedverordening hebben we ook al enige tijd een archeologienota. Hierin zijn de archeologische waarden en verwachtingen opgenomen en wordt voorgeschreven welke verplichtingen de vergunning aanvrager heeft op het gebied van archeologie. Op de beleidskaart zijn de verwachtingswaarden weergegeven. De archeologische regimes worden nu opgenomen in de bestemmingsplannen.

Mensen bewust maken van ons erfgoed

Links boven: de Groenedijk

Midden: schoolklas bezoekt opgravingslocatie De Horst

onder: middeleeuwse voorwerpen in Veenhuizen

Met in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden. De bedoeling van de wetgever is om meer algemene borging van cultuurhistorische waarden vooraf in het proces van de ruimtelijke ordening te brengen, waardoor vermindering van sectorale regelgeving achteraf mogelijk is. Een verschuiving dus van monumentenbeleid naar ruimtelijk beleid. Het is dus belangrijk dat erfgoedbelangen en cultuurhistorische waarden worden ingebracht in het ruimtelijk beleid. Erfgoed wordt daarmee een belangrijke factor in ruimtelijke kwaliteit. Het is belangrijk om tijdig zicht te hebben op:

- *de waarden en kwaliteiten die er zijn (weten wat je hebt!)*
- *de belangen, de wensen en de ambities die spelen rond het lokale erfgoed (weten wat je wilt!).*

Kennis.

Weten wat je hebt, begint natuurlijk met het verzamelen van kennis. Gelukkig zijn er in de loop van de jaren veel boeken en artikelen over de geschiedenis van deze polder geschreven. Deze publicaties worden door veel mensen met groot plezier gelezen. Maar het is ook belangrijk om de beschikbare kennis naar buiten toe zichtbaar te maken en zichtbaar te houden. En daar willen wij als gemeente graag investeren. Dat doen we bijvoorbeeld door routes te ontwikkelen. In mei worden een wandelroute en een erfgoed fietsroute gepresenteerd. Dat doen we multimedial: mooi uitgevoerde routegidsen, via de website en met Apps.

Ambitie.

Weten wat je wilt, wordt met ambities, doelen en taakstellingen vastgelegd in visiedocumenten zoals een structuurvisie en erfgoednota. De realisatie wordt vastgelegd in agenda's, uitvoerings- en werkprogramma's en bestemmingsplannen. De structuurvisie is het instrument waarin erfgoed beleidsmatig een plek dient te hebben. Wat in de structuurvisie wordt geregeld is na bestuurlijk akkoord vastgesteld. In de uitvoeringsparagraaf van de structuurvisie wordt bovendien helder hoe het beleid gerealiseerd gaat worden en welke strategie de gemeente volgt. De structuurvisie is het kader voor de verdere uitwerking van het ruimtelijk beleid in het bestemmingsplan. Het bestemmingsplan is vervolgens een meer juridisch technisch uitvoeringsinstrument waarin

wordt geregeld hoe zaken die in de structuurvisie zijn bepaald worden ingericht, ontwikkeld en geborgd.

Het erfgoedhuis.

In de toekomst is in het erfgoedbeleid een aantal onderdelen te herkennen. Naast de traditionele (steden)bouwkundige waarden worden de archeologische en historisch geografische waarden steeds belangrijker. Met de verschuiving naar de verankering in het ruimtelijk beleid zal het erfgoed straks in te delen zijn in:

- *waardevast erfgoed (met monumentenstatus)*
- *waardevol erfgoed (bescherming door bepalingen in het bestemmingsplan).*

Ook het bepalen van de gemeentelijke ambitie bepaalt straks hoe stevig het erfgoedhuis is.

Samenwerking.

Gelukkig zijn er veel organisaties die het Heerhugowaardse erfgoed een warm hart toedragen of daar zelfs hun kerntaak in hebben. En behalve professionals zijn daar ook veel vrijwilligers bij betrokken. Zonder hun inzet, soms al gedurende vele jaren, zou het erfgoed er slechter voorstaan dan nu gelukkig het geval is. Voor het Heerhugowaardse erfgoed werken de Stichting Den Huijgen Dijk, de Stichting Historisch Heerhugowaard, Bibliotheek Kennemerwaard, de Stichting Behoud Praalgraf Veenhuizen, het Regionaal Archief, de Cultuurcompagnie en de Gemeente Heerhugowaard al enige tijd samen. Die samenwerking is zichtbaar gemaakt door de officiële oprichting van het Platform Erfgoed Heerhugowaard in maart 2013. Het platform wil door middel van lezingen, workshops, excursies, Open Monumenten Dag en andere activiteiten het lokale erfgoed breder bekend maken bij een groot publiek.

Gerlof Kloosterman is Beleidsmedewerker erfgoed Gemeente Heerhugowaard

HET POLDERBESTUUR VAN DE HEERHUGOWAARD

Tekst: Petra Aegenheyster

Na de uiteindelijke droogmaling van de polder in het jaar 1630 ging men in het stadhuis van Alkmaar op 20 juni 1631 over tot de verloting van 100 kavels van elk 30 morgen. In een stenen kan lagen de namen van de nieuwe eigenaren en in een andere kan de nummers van de kavels. De stadsbode Jacob Florisz. trok (met blote armen - om misbruik uit te sluiten) uit elke kan een papier en de bijpassende namen en kavelnummers werden aan de notabelen en beleggers voorgelezen.

De polder als beleggingsobject

Omdat de hele inpoldering een particulier initiatief was (tegenwoordig zouden wij zeggen een beleggingsobject) , probeerde men de kavels zoveel mogelijk aan vrienden en familieleden te verkopen. Ook werden verschillende kavels aan de oorspronkelijke tegenstanders van de polder gegeven om ze tot vriend te houden. Men had bij de aanvraag van het octrooi in 1625 al enige regels opgesteld om het bestuur van de nieuwe polder zo veel mogelijk in handen van de eigenaren te houden. Deze betroffen de functies en instanties van het polderbestuur.

Functies

Hoofdingelanden

Een ingeland had eigendom(men) in de polder. Het maakte niet uit of hij op het land woonde of niet; men had toch actief en passief stemrecht in het polderbestuur. Als men ook actief deelnam aan het bestuur van de polder, werd men hoofdingeland (dus bestuurslid) genoemd.

Volgens de regels van het octrooi van 1625 mochten de hoofdingelanden zelf de heemraden, een penningmeester en andere bestuurders benoemen. Bij de Staten of de Rekenkamer van de Staten moesten zij 3 personen voorstellen voor de positie van dijkgraaf. Deze dijkgraaf en de heemraden kregen ook het recht om verordeningen voor de bedijking en het onder-

houd van de polder uit te vaardigen. De verordeningen van het polderbestuur zelf moesten zij eerst goedkeuren. Ze konden wanbetalers beboeten of vervolgen. benoemen Als eigenaren hadden zij dus de feitelijke macht binnen het bestuur.

Dijkgraaf

Een dijkgraaf was de voorzitter van het waterschap en dus voorgedragen door de hoofdingelanden. Hij had de leiding over het dagelijkse bestuur van een polder, samen met de heemraden. Het liefst werd een dijkgraaf benoemd als hij eigenaar was van bezittingen in de polder omdat hij dan uit eigenbelang voor de veiligheid van het gebied tegen overstromingen of dijkdoorbraken kon zorgen.

Een dijkgraaf hoefde niet per se van adel te zijn maar door het beleid van het eigenaarschap van het land kwamen zij grotendeels uit de adellijke families. De eerste dijkgraaf Adriaan van Veen was dan ook getrouwd met een dochter van Nanning van Foreest, een van de oprichters van de polder. Omdat men nog geen gerecht had, werd de dijkgraaf ook tot baljuw benoemd.

Heemraden

De heemraden waren lid van het dagelijks bestuur van de polder. In Noord-Holland werd een lid van dit bestuur ook Hoogheemraad genoemd. De meeste heemraden uit de beginfase van de inpoldering waren ook de aanvragers van het octrooi van 1624, dus de beleggers zoals de notabelen van Alkmaar, kooplieden uit Amsterdam en zelfs burgemeesters uit Amsterdam.

Samen met de dijkgraaf waren ze "het college". Door de bestemmingen in het octrooi mochten dijkgraaf en heemraden dus ook de transporten (een overdracht) van onroerend goed afhandelen. Normaal hoorde dit te gebeuren in het rechtsgebied waarbinnen het land lag; met

toestemming van schout en schepenen.

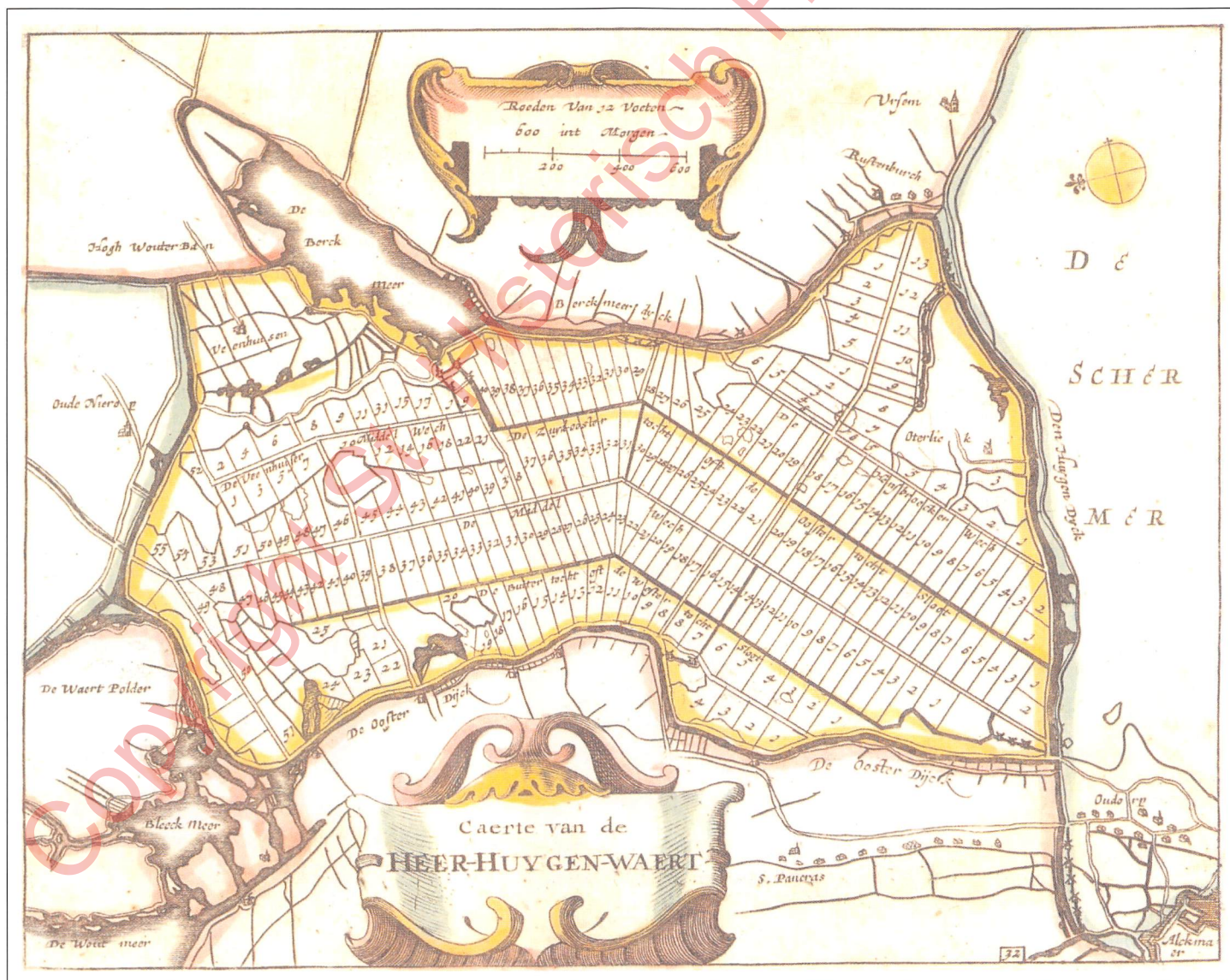
Molenmeesters

Deze werden benoemd door de hoofd-ingelanden; en waren in de polder belast met het dagelijkse beheer van de molens, hielden toezicht op de molenaars en konden hen beboeten voor overtredingen. De molenaars waren uit veiligheidsoverwegingen aan strikte voorschriften gebonden. Kroos en andere waterplanten dienden verwijderd te worden om verstoppingen te voorkomen. De molenmeesters moesten tevens de polderbelasting innen voor het beheer

van de polder en waren verantwoordelijk voor de polderkas. De ingelanden controleerden ieder jaar de afrekeningen.

Poldersecretaris

Hij verzorgde de volledige administratie van de polder en was eveneens dienaar van het gerecht. Zijn aanwezigheid op de rechtszittingen was noodzakelijk en hij tekende de vonnissen op. Uiteraard had hij geheimhoudingsplicht. Tot zijn taken hoorde ook , meestal samen met de molenmeester , het innen van de belasting binnen de polder.

Polderbode

Hij was door het college ingezworen en stond in dienst van het bestuur. Het moest een bekend en "waardig" iemand zijn, mocht vrij reizen in opdracht van het polderbestuur en bezorgde meestal stukken van het bestuur. Deze perkamenten documenten zaten opgerold in een bodebus. De bodebus had een schildje van de plaats of polder waar het vandaan kwam. In Heerhugowaard was de bus van zilver, met het wapen van Heerhugowaard, twee meermannen met aan hun mond de hoorn des overvloeds en de zeegod Neptunus met een drietand, zittend op een schelpenwagen. In sommige gemeenten had de bode ook de functie van veldwachter en deurwaarders. Hoewel men geen aanspraak kon maken op dit ambt, werd het vaak vererfd van vader op zoon.

Dijk en schepengerecht

In de Heerhugowaard was er in eerste instantie geen mogelijkheid om onroerend goed over te dragen omdat dit in een rechtsgebied moest gebeuren waarin het land lag. Vanaf 1631 werd de dijkgraaf en de heemraden door de Staten het recht toegesproken deze transporten af te handelen. In 1637 werd door de Rekenkamer de hoge en de lage jurisdictie aan de polder geschonken en dijkgraaf mr. Jan van Veen

werd toen tot baljuw benoemd. Hij werd dus belast met de ordehandhaving, en misdadbestrijding van de polder. In wezen was hij geen rechter maar oordeelde samen met de schepenen en hij waakte over de objectiviteit van de rechtbanken. Omdat de meeste schepenen in de begintijd aan de polder jurist van beroep waren, zou de rechtspraak geen problemen hebben opgeleverd. Het dijkgerecht hield zich grotendeels bezig met de verhoudingen tot de omringende polders en steden want niet iedereen dacht baat te hebben bij het oprichten van de nieuwe polder, zoals de stad Hoorn. Ook werden wanbetalers veroordeeld als zij hun polderbelasting niet betaalden. De landerijen werden dan openbaar verkocht.

Het schepengerecht nam de civiele taak van het gerechtelijke bestuur voor zijn rekening. Zo werden voor het college o.a. huwelijken gesloten en testamenten gepasseerd. Ook lette het college erop (samen met de voorzanger van de Grote Kerk in Alkmaar en secretarissen van de omliggende dorpen) dat de huwelijksaankondigingen voor de polder correct werden aangekondigd.

Misdadigers uit de polder werden door het schepengerecht veroordeeld. Een 15 jarige dienstmaagd werd veroordeeld tot het afhakken van haar hand en dood door

*Links: Jan Adriaensz. Leeghwater, 1575 - 1650
Hij werkte mee aan de voorbereidingen voor het droogmaken van de Heerhugowaard*

Rechts: Jonkheer Mr. C. van Foreest was van 1786 tot 1787 baljuw en dijkgraaf van Heerhugowaard

wurgung in Alkmaar omdat zij haar werkgeversfamilie met rattenkruit wilde vergiftigen (Overhaal 2005).

In 1654 werd het huis van Simon de Widt gesloten en verzegeld met 2 zegels van het wapen van de Heerhugowaard omdat hij het tot katholieke kerk had ingericht. Het schepengerecht hield ook toezicht op de verkoop van onroerend goed, registreerde hypotheekaktes en zorgde voor de bekendmakingen van de openbare verkoop van "landerijen, boerderijen, huisraad en hakhout" bij faillissementen.

Weeskamer, sociaal bestuur en armenzorg

In de functie van weeskamer zorgde het college ervoor dat de goederen en gelden die aan weeskinderen werden nagelaten, niet door familie opgesoupeerd werd. De kinderen kregen een voogd (of men had per testament iemand aangewezen of de weeskamer bestemde een betrouwbaar iemand tot voogd).

De weeskamer lette erop dat het geërfde bedrag bij jongens uitbetaald werd als zij meerderjarig werden en meisjes kregen hun geld als zij trouwden.

Als er iets in de polder ontbrak werd verwacht dat het college de verantwoordelijkheid hiervoor op zich zou nemen. Er werd een schoolgebouw opgericht en een leraar kreeg een aanstelling. Ook zocht men naar een goede vroedvrouw omdat er klachten uit de bevolking waren gekomen.

Kleine zelfstandigen en middenstanders werden door het college aangemoedigd om zich in de polder te vestigen.

Armenzorg hoorde ook bij de plichten van het college. De polder leverde namelijk geen winst op voor de bestuurders omdat het behoorlijk arme grond was. In eerste instantie waren de armen molenaarsweduwen en kinderen die niet in hun eigen levensonderhoud konden voorzien. Hiervoor had men gemiddeld 5.000 gulden in kas. Meestal werden deze mensen voor een bepaald bedrag per jaar aan an-

dere mensen "uitbesteed". Het college betaalde dus hun onderhoud. Door de armenvoogden werden sommige huisjes, tienden en rietlanden, die nog niet verkocht waren, beheerd voor de opbrengst. Mensen, die zich alleen door hun werk niet meer zelf konden redden, kregen wekelijks brood, boter en af en toe kleding.

In 1737 werd jaarlijks 4 gulden ingehouden van nieuwe molenaars voor het verzorgen van de armen. Ook economisch zwaar getroffen (bv. de molenaar van een verbrande molen) kregen nog wel eens een extra bedrag. In 1795 was het bedrag voor de armenkas gestegen tot 8.900 gulden.

Het "einde" van het polderbestuur

Tijdens het Franse keizerrijk werd in 1811 de Franse rechterlijke organisatie ingevoerd - dit betekende het einde voor het college. De Heerhugowaard kreeg voor het eerst een burgemeester en een gemeente werd opgericht.

Maar omdat dijkgraaf en heemraden nog steeds eigenaren van grote stukken land waren hadden zij het recht om burgemeester, gemeentesecretaris en raadsleden voor te dragen. Door de grondwet van 1848 kwam aan dit systeem een einde.

Bronnen:

J.J. Schilstra: De geschiedenis van de Huygenwaert

Regionaal archief Alkmaar:

Samenvatting archiefbeschrijving De Polder Heerhugowaard

Poldermuseum: Pronkstukken

WAT HEBBEN DE TJIBBETJOBBER EN DE ELFSTEDENTOCHT VAN 1985 MET ELKAAR TE MAKEN?

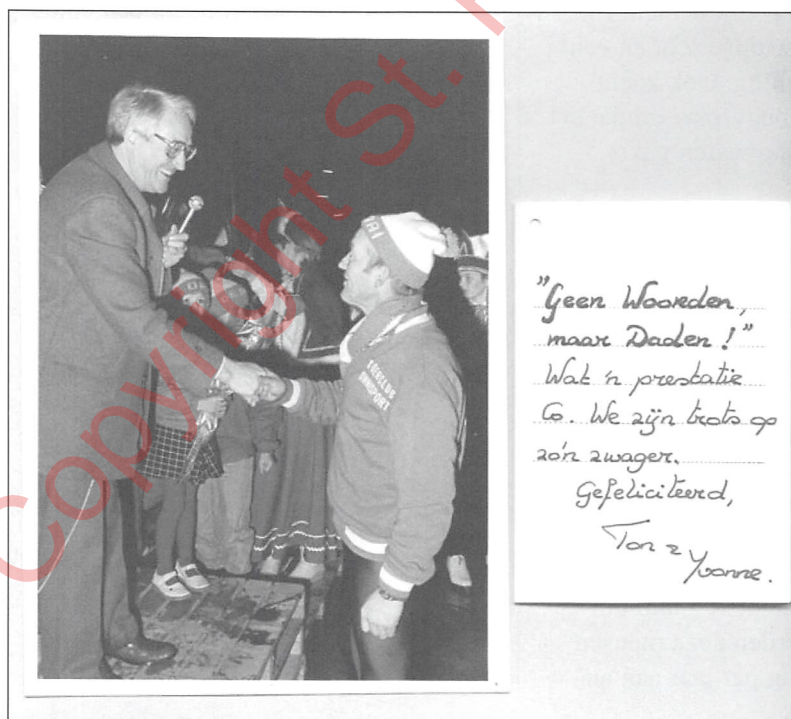
Tekst en beeld: Co Zut

De winter van 1985 was een strenge winter. In februari 1985 liep de Elfstedenkoorts hoog op en werd uiteindelijk het groene licht voor deze Tocht gegeven. Vanuit Heerhugowaard, vanuit de ijsclub "De Draai" waren een aantal deelnemers naar Friesland vertrokken. Enkel en enkele waren ook lid van Carnavalsvereniging "De Tjibbetjobbers". Deze vereniging nam het initiatief om de deelnemers van deze Elfstedentocht te huldigen op een ludieke manier.

Velen onder ons weten nog als de dag van gisteren hoe het was en ging met de barre Siberische tocht der tochten in de "eeuwigdwurende" winter van 1962 - 1963. Holland lag "plat". Er stonden radio's opgesteld in locaties waar nog nooit zo'n apparaat gestaan had en veel "buisen" waren er nog niet. Waar men wel een televisie had was het bomvol.

Diegenen die de tocht volbrachten werden helden en in 2009 werd er zelfs een film over deze historische tocht gemaakt. "De hel van '63".

Burgemeester
Stuifbergen feliciteert
Co Zut

Wanneer zal de volgende komen? Het werd wachten en hopen. Het weer was te warm. Er werd te veel gemalen. Het zal wel nooit meer plaats vinden! Er kwamen nadien wel winters met ijspret en diverse bekende schaatstoertochten. Maar net niet voldoende vorst omtot in februari 1985 de kreet kwam "It giet on". Wat een sensatie!!

Woensdag 20 februari 1985 waren 16.000 deelnemers/sters met de nodige spanning op weg naar de "Frieslandhal" in Leeuwarden om daar de start /stempelkaart op te halen.

De volgende dag (de dag der dagen) was het weer echt Holland op zijn best. De 16de Elfstedentocht werd verreden.

Voor de meeste landgenoten werd die dag anders dan gepland. Zo ook verging het carnavalscomité "De Tjibbetjobbers". Ze wilden vrijdag, de dag na de Elfstedentocht, een grootse huldiging organiseren voor de Waardse Elfsteden bedwingers.

De hamvraag was: "Hoeveel zijn er gestart?" Men dacht dat er ongeveer acht Waarders mee hadden gedaan. Toen ze uiteindelijk rondgebeld hadden bleken er vijfenvijftig dorpingen te zijn, die de stoute schaatsen hadden ondergebonden. Wij, de deelnemers (waaronder één dame), werden uitgenodigd om op vrijdagavond 22 februari op de ijsbaan van 't Kruis te verschijnen. We moesten de schaatsen, die nog drijfnat waren, ook meenemen. De fanatieke "Tjibbetjobbers" wilden er een avond van maken, die nog jaren op het netvlies gebrand zou blijven staan.

Daar zijn ze volledig in geslaagd. Na wat rondjes op de ijsbaan, die erg nat was door de invallende dooi en heel veel publiek kregen de deelnemers een medaille omgehangen door burgemeester

De houten schaats

Stuifbergen.

Heel leuk, maar het was nog maar het begin van een onvergetelijke avond. Vele schaatsfans feliciteerden iedereen en vroegen hoe het was gegaan? Een ieder had zo zijn eigen verhaal.

Na enkele ronden gingen de bedwingers "klunend" en begeleid door de prins en de raad van elf over rubbermatten naar het café aan de overkant. Velen hadden thuis al de nodige bossen bloemen en flessen Beerenburg in ontvangst mogen nemen. Bakker Sam Rood (ook een fanatieke Tjibbetjobber) schonk iedereen een heerlijke taart. Kapper Tom gaf ieder een haarknip bon.

De boerenkapel "De blauwe Reigers" luisterde het evenement muzikaal op. Kortom het werd een knalavond. Radio Noord Holland, de Heerhugowaardse piraat, was aanwezig om de nodige interviews af te nemen.

Klapstuk van de avond was de uitreiking van de houten schaats. Het idee was van Jan Borst die toen zitting had in het car-

navalscomité. Jan was creatief en dacht: Ik maak wel even acht houten schaatsen inclusief het ijzer en ophangkettinkje. Dat pakte heel anders uit. Jan moest er in een zeer korte tijdsbestek 55 exemplaren in elkaar draaien. De houten glijders waren uniek. Voor iedere schaats hadden ze een sponsor gevonden. Je ziet ze nog dikwijls in de huiskamers te pronk hangen. Wat een Elfstedentocht op de schaats toch veel te weeg kan brengen. Er is onlangs een voorstel gedaan om er een nationale feestdag van te maken en inmiddels is bekend dat het behaalde kruisje een onderscheiding is.

De deelnemers aan de tocht:

Co Zut, Nic. Van Stralen, H. Klepper, Cor Schoor, Mart Kuiper, H. Rovers, Piet Oudhuis, Cees Botman, Nico Konijn, Co Borst, Ton de Boer, H. Beers, Bert Braas, Marcel Braas, J. van Dorp, L. Straathof, Douke de Jong, Piet Hartstra, K. Mertens, Koos Kruyer, Peter Groenveld, J. de Haan, Sjaak Tesselaar, Johan Beers, Gerard Mul, Nico van Langen, Ko van Langen, Thijs Smit, Jaap de Groot, Greet Zuurbier, Peter Strooper, Hans Oudhuis, dhr. Blanksma, Jaap Bootsman, Martin Ras, Tinus Beerepoot, Rob van den Dobbelsteen, Olf de Haan, Her Tesselaar, Piet Tiebie, Andre Pater, Michel Tollenaar, Wim Schone, M. Hellingman, H. Haarsma, Jelte Waardenburg, Henk Bouma, Johan Vrieling, dhr. Gootjes en G. Hemminga

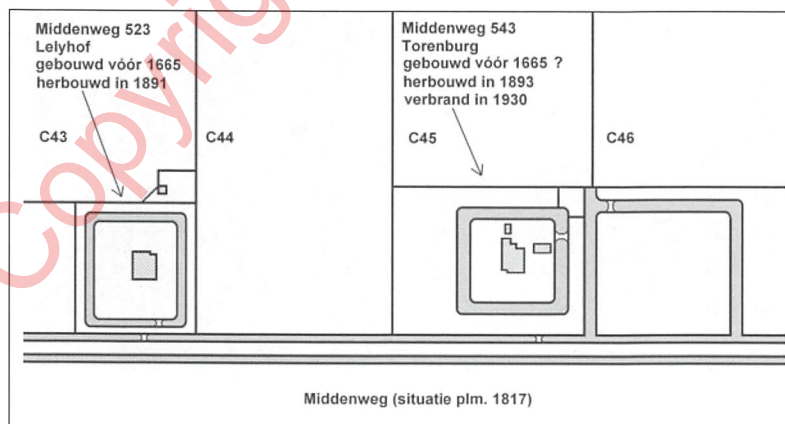

BEWONERS TORENBURG EERSTE WAARDSE EMIGRANTEN

Tekst: Henk Komen

Emigreren is van alle tijden, hoewel onze geschiedenis ook zijn eeuwen gekend heeft dat men een leven lang het eigen dorp niet uitkwam. Emigreren naar landen buiten Europa behoort, historisch gezien, tot de moderne tijd. Gewoon is het nooit geweest. Het waren perioden waarin mensen op drift raakten door crisis, oorlog, hongersnood of door slechte economische vooruitzichten. Zo'n emigratiegolf was er ook eind negentiende eeuw. De landbouwcrisis bracht velen tot de conclusie dat het leven elders waarschijnlijk beter zou zijn. Ook in Heerhugowaard. De meeste emigranten vertrokken naar Noord-Amerika, zoals de familie Oukes van de boerderij 1e Kil 9, Snelten van de 3e Kil 7, Molenaar van Middenweg 192, Van Duin van Middenweg 417 en Blokdijk van Molenweg 6, om maar enkele Heerhugowaardse families te noemen. De tweede emigratiegolf kwam na de Tweede Wereldoorlog. De lijst Heerhugowaarders die naar Canada, Noord-Amerika, Brazilië, Australië en Nieuwe-Zeeland emigreerden is lang: Jan en Paulus den Hartigh, Arie Stuijt, Jacob Vethaak, Klaas Glas, Cor Scholten, Jan Weel en Gert en Piet de Wit. Teveel om op te noemen. Ze hadden allemaal een reden om Heerhugowaard te verruilen voor het verre onbekende. Emigreren is altijd een avontuur geweest, met succes, maar soms ook een verhaal zonder goed einde. Dit verhaal gaat over de eerste Heerhugowaarder waarvan bekend is dat hij emigreerde naar een ver land over zee, naar Amerika. Hij was de bewoner van de boerderij Torenborg aan de Middenweg 543 in De Noord. Het gebeurde in 1676

Situatie rond 1817 aan de Middenweg in Heerhugowaard-noord met links de boerderij Lelyhof en rechts Torenborg (Middenweg 543), toen de grootste boerderij van Heerhugowaard, gebouwd door Hartman van der Woude omstreeks 1660.

Grootste hofstede

De boerderij Torenborg verbrandde in 1930. Deze even ten noorden van de kerk gelegen stolp werd niet herbouwd. Het erf bleef enkele jaren onaangeroerd met alleen de resten van de boerderij in de grond. Nu ligt hier een nieuwbouwwijk met de straten Rozenhoutstraat, Torenborgstraat en Lelyhofstraat. In 1932 werden de resten opgeruimd. De verwijdering van de oude fundamenten trok de nodige aandacht. Zij bleken zich veel verder uit

te strekken dan de in 1930 verbrande boerderij, wat erop wees dat er voorheen een veel grotere boerderij moet hebben gestaan. De Alkmaarse historicus J. Belonje was bij de opgraving aanwezig en uit zijn verslag hierover blijkt dat hij de resten dateerde uit de zeventiende eeuw. Het oorspronkelijke Torenborg was dus een grote boerderij, gebouwd kort na de drooglegging van Heerhugowaard in 1631.

Uit de Heerhugowaardse lijst van het Haardstedengeld uit 1665 blijkt dat de eigenaar van Torenborg Harman Hartman van der Woude (1621-1677) was. De grootte van elk pand werd voor de onroerendgoedbelasting indertijd uitgedrukt in het aantal haardsteden. Een haardstede was de plaats waar vuur kon worden gemaakt voor verwarming. De meeste boerderijen hadden er twee, een haard voor in de boerderij en een achterin. De boerderij van Hartman van der Woude had er maar liefst zes, een ongekend groot aantal. Hij

bezat dus de grootste boerderij van Heerhugowaard, die hij zeer waarschijnlijk voor zichzelf had laten bouwen omstreeks 1660. De boerderij lag op een terp met een watersingel eromheen.

Wat weten we van deze Heerhugowaarder? We komen Hartman van der Woude in de geschiedenis van Niedorp tegen als dijkgraaf van de Niedorperkogge. Vanaf 1673 was hij tevens schout van Opmeer. In Enkhuizen had hij zijn vrouw Margarita Blaeuhulck (1632-1662) leren kennen. Harman en Margarita trouwden in 1656 in Nieuwe Niedorp en gingen aan de Dorpsstraat wonen. Hier werd in 1657 hun eerste kind, Elisabeth, geboren. Anderhalf jaar later kwam er een zoon, Johannes en in 1661 volgde een dochter, Margarieta. In 1662 werd Harman door het overlijden van zijn vrouw weduwnaar. Hij hertrouwde niet. Zijn dochter

Een foto uit de jaren zestig van de vorige eeuw van Heerhugowaard-noord met zicht op de R.K. kerk aan de Middenweg. De eerste huizen van de nieuwbouwwijk zijn al te zien. Midden op het nog lege veld rechts van de kerk heeft de boerderij Torenburg gestaan.

Elisabeth (1657-1698) hield in die tijd een dagboek bij en dat is voor ons bewaard gebleven. Daarin laat zij weten dat haar vader in 1667 toestemming kreeg van het Heerhugowaardse polderbestuur om een gracht om zijn hofstede aan de Middenweg in Heerhugowaard-noord aan te leggen. Dat zij hun boerderij een hofstede noemt, duidt erop dat het hier ging om een boerderij met een gezamenlijke behuizing voor de eigenaar en de pachter. In 1668 verhuisde Hartman van der Woude met zijn kinderen naar de boerderij het Toornhuis, later genoemd Torenburg in Heerhugowaard-noord.

Op stand wonen in de Waard

Het was in die tijd onder regenten mode om op het platteland een eigen boerderij te bezitten. Hartman van der Woude was ongetwijfeld op de hoogte welke regenten uit steden als Amsterdam, Alkmaar en

Hoorn een landgoed in de nieuwe polder Heerhugowaard hadden. En dat waren niet de minste. De rijkste families uit de Hollandse regentenklasse waren er vertegenwoordigd. Hartman van der Woude begaf zich met zijn verhuizing naar Heerhugowaard onder goed gezelschap. Hij behoorde immers ook tot de Hollandse regentenklasse. Hij ging dus voor die tijd in de Waard op stand wonen. Maar niet voor lang. De Staten van Holland vroegen Hartman van der Woude toe te treden tot een groep initiatiefnemers om een nieuwe kolonie te stichten in Guyana aan de noordkust van Brazilië. Dat gebied leek geschikt voor de tabaks- en suikerrieteteelt, waarmee veel geld verdiend kon worden.

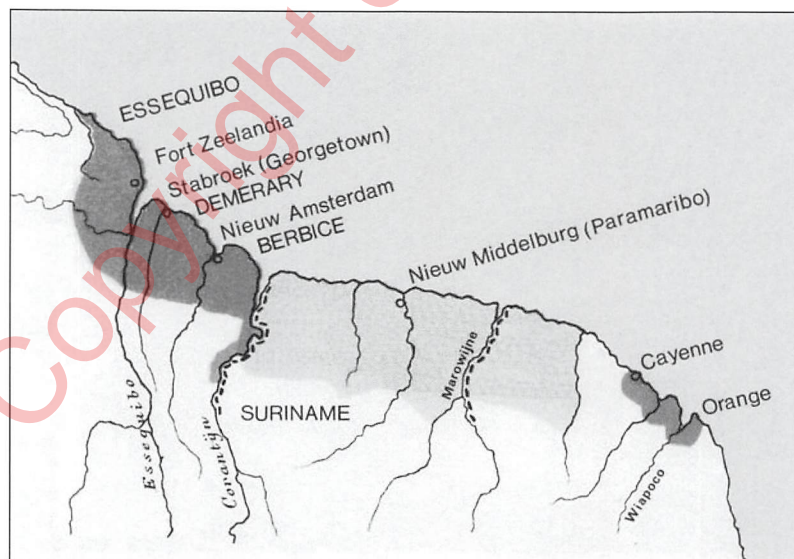
De Wilde Kust (Guyana) waar nu het huidige Suriname ligt. Alle grijs gekleurde gebieden zijn Nederlandse koloniën geweest. Van links naar rechts: Essequibo, Demerary, Berbice, Suriname en geheel rechts Orange. De Engelsen verdreven de Hollanders uit de eerste drie kolonies links, tot de rivier de Corantijn en de Fransen verdreven de Hollanders uit het rechter gebied tot de rivier de Marowijne.

De nieuw te stichten kolonie kreeg de naam Orange en zou gevestigd worden aan de rivier de Wiapoco (nu Frans Guyana gelegen in Zuid-Amerika, ten oosten van Suriname). Guyana was de naam van de noordkust van Brazilië. Rond 1500 werd deze door de Spanjaarden ontdekt. Zij vonden het land echter te onbewoonbaar om zich er te vestigen. Ze noemden het de Wilde Kust. De Fransen waren rond 1604 de eersten die er zich vestigden. Zij stichtten in 1637 de plaats Cayenne (nu hoofdstad van Frans Guyana). De Nederlanders kregen rond 1625 interesse in dit gebied en vestigden er de kolonies Essequibo, Demerary en Berbice. Namen als Fort Zeelandia, Fort

Kijkoveral en plaatsen als Stabroek (nu Georgetown), Nieuw Amsterdam (nu New Amsterdam) en Nieuw Middelburg (nu Paramaribo) wijzen op Nederlandse vestigingen. In 1667 werd de kolonie Suriname door de Nederlanders gesticht. In 1660 veroverden zij de Franse kolonie Cayenne. Daarna ging het bergafwaarts. De Engelsen en Fransen hebben de Nederlanders aan de Wilde Kust grotendeels verdreven. Alleen Suriname is tot de vorige eeuw in Nederlandse handen gebleven. De Nederlanders in de koloniën vormden geen eenheid. Nederland was geen eenheidsstaat, maar een republiek met zelfstandige provincies. Elke provincie streefde zijn eigen belang na. Soms werkten ze samen, maar meestal beconcurrerden ze elkaar, terwijl de Engelsen en Fransen als land een eenheid vormden.

Een nieuwe kolonie

Het plan voor een kolonie in Guyana kwam niet uit de lucht vallen. Het gewest Zeeland had in Guyana in 1667 al met succes een grote kolonie gesticht met als hoofdstad Nieuw Middelburg en het jaarlijkse Holland wilde niet achterblijven. Amsterdam trok de uitvoering van een nieuwe kolonie tot zich en ging op zoek naar geïnteresseerden die voldoende geld hadden om deze nieuwe kolonie te financieren. De bedoeling was zo'n honderd hoofd-geïnteresseerden over te halen mee te doen. Ieder was dan verplicht naar de nieuwe kolonie te emigreren en met zich mee te nemen: 'tien kloecke weerbare mannen, twee dienstmaagden, genoeg levensmiddelen voor twaalf maanden, twee paarden, acht koe-beesten, zestig schapen en geiten en genoeg bewapening voor de dienstknechten'. Wilde een nieuwe kolonie in die tijd voldoende levensvatbaar zijn dan was minimaal toch zo'n duizend personen een vereiste, liefst tweeduizend. Wervende folders, waarin over Guyana werd gesproken als een paradijs, moesten kapitaalcrachten overhalen, want de staat betaalde niets. Vrijwel elke activiteit werd in die tijd overgelaten aan het particulier initiatief.

Toch stond niet iedereen hier enthousiast tegenover. De werving van nieuwe deelnemers verliep uiterst moeizaam. Er meldden zich nauwelijks gegadigden. Alle Nederlandse vestigingen overzee hadden in de zeventiende eeuw met dit probleem te kampen. Vanwege de relatief grote welvaart was er voor gezinnen weinig reden om weg te trekken. In tegenstelling tot Frankrijk en Engeland, waar bijvoorbeeld veel vervolgte Hugenoten, joden, katholieken, Schotten en Ieren de overtocht waagden, in de hoop op een betere toekomst. Daarnaast had Nederland een geringer aantal inwoners in vergelijking met de ons omringende landen. Er was ook een stagnatie van de bevolkingsgroei. Tussen 1650 en 1800 groeide het aantal inwoners in Nederland nauwelijks.

In 1676 besloot Hartman van der Woude toe te treden tot het selecte groepje kapitaalkrachtigen dat bereid was fors te investeren in het plan om een nieuwe kolonie te stichten in Guyana. De bijnaam De Wilde Kust schrok hem blijkbaar niet af, maar hij had beter moeten weten. Goed voorbereid op wat de kolonisten te wacht-

ten stond, was in die tijd niemand. Hartman was bereid te emigreren en één van de bestuurders te worden van de nieuwe kolonie Orange. Wat hem bezielde heeft om op zijn leeftijd als weduwnaar met drie jonge kinderen dit avontuur aan te gaan, weten we niet. Hij gaf alles op, zijn positie als dijkgraaf, zijn hofstede in Heerhugowaard, al zijn bezittingen en zijn geld en sleurde ook nog eens vijftig knechten en meiden mee uit Heerhugowaard en Niedorp in een uiterst onzekere toekomst. Hij stak zich diep in de schulden om deze onderneming te financieren. De beoogde duizend nieuwe kolonisten werd niet gehaald. Uiteindelijk gingen er slechts een kleine 500 emigranten scheep naar de nieuwe wereld.

Op reis met knechten en vee

Het tijdstip van emigratie was zeer slecht gekozen. Kort ervoor, in 1672, was aan Nederland de oorlog verklaard door Engeland, Frankrijk, Münster en Keulen. Die aanval, waarbij tweederde van ons land werd bezet, staat bekend in onze geschiedenis als het rampjaar. Engeland, Münster en Keulen sloten kort erop vrede,

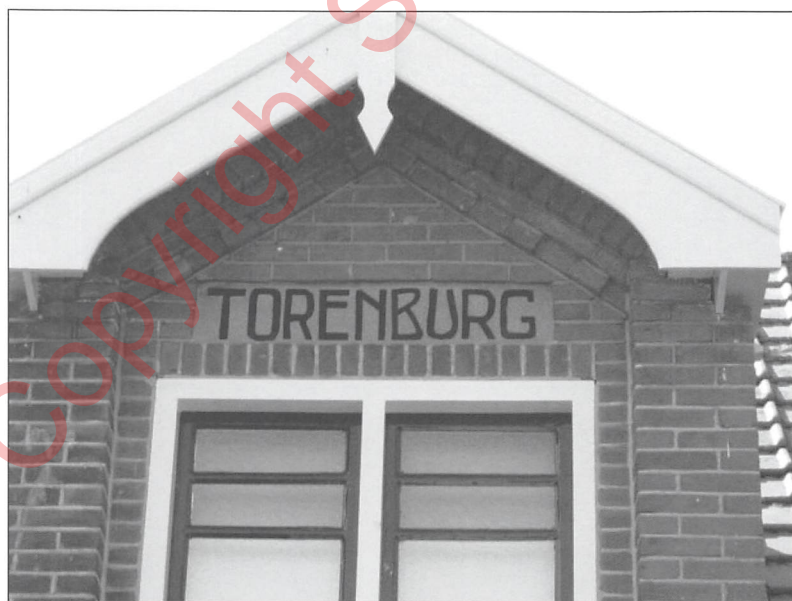
Prent van een vrachtaarder uit de 17e eeuw voor Medemblik. Met een tiental van deze schepen vertrokken de Waardse emigranten naar de nieuwe kolonie Orange. Vijfhonderd kolonisten tezamen met honderd paarden, vierhonderd koeien en nog eens drie duizend schapen en geiten gingen aan boord. Voor die tijd een reusachtige onderneming.

maar Frankrijk niet. Hoewel de Fransen uit Nederland waren verjaagd, hield de Franse koning de oorlogstoestand zo lang mogelijk in stand. De oorlog speelde zich vervolgens grotendeels af op zee en in de koloniën. In oorlogstijd, zo was indertijd de gewoonte, mocht je elk schip van de tegenstander kapen en elke kolonie van de vijand veroveren. De Europeanen bevochten elkaar eeuwenlang in Europa, maar ook overal ter wereld waar ze elkaar tegenkwamen. De Fransen hadden in Guyana, ten oosten van het huidige Suriname, de kolonie Cayenne gesticht. En uitgerekend in oorlogstijd wilde Amsterdam ten oosten van het Franse Cayenne de nieuwe kolonie Orange stichten.

Dochter Elisabeth van der Woude heeft in haar dagboek uitvoerig de emigratie van het gezin Hartman van der Woude naar Guyana beschreven, zodat we getuige kunnen zijn van deze eerste emigratie vanuit Heerhugowaard. Ze is dan negentien jaar. Op drie december 1676 schrijft ze: "...zijn wij met ons huijshouding uijt de Waert, na Niedorp vertrocken om voorts ons volgende reijs te vervorderen". Hartman van der Woude met zijn kinderen Elisabeth, Johannes en Margarieta reisden eerst naar Kolhorn om vandaar per boot naar de zeilschepen gebracht te worden die bij Texel

Op de gevel van de woning Middenweg 543 staat de naam Torenburg, het enige dat nog herinnert aan wat eens de grootste boerderij was van Heerhugowaard en het drama van zijn roemruchte bewoner Hartman van der Woude.

voor anker lagen. Met honderden anderen, tezamen met paarden, koeien, schapen en geiten, begonnen de schepen hun reis naar het onbekende. De overtocht had veel eerder moeten beginnen, maar doordat de werving van kolonisten zo slecht verliep, werd de tocht steeds uitgesteld. Nu vertrokken ze midden in de winter. De weersomstandigheden waren extreem. Ze moesten zich haasten omdat de doorgang bij Texel door strenge vorst dreigde dicht te vriezen. Door het late tijdstip van vertrek zouden zij ook nog eens midden in het regenseizoen in Guyana aankomen. Via Het Kanaal voeren ze richting de Kaapverdische eilanden. Door het grote aantal mensen en vee opeengepakt in de scheepsruimten brak er tot overmaat van ramp een besmettelijke ziekte uit aan boord. Tijdens de reis stierf Hartman van der Woude hieraan. Zijn kinderen verloren hun vader en de emigranten een leider van dit avontuur, nog voor ze hun bestemming hadden bereikt. Elisabeth schreef hierover: *"de 8 dito (januari) zijnde vrijdag is mijn lieve vader Harman Hartman van der Woude christelijk in den Heer gerust, nadat hij 12 à 14 dagen hadde krank geweest, latende mij, mijn broeder en zuster in grote droefheid gaande naar een vreemd land van onze beste vriend be-roofd"*.

Geen protestant in katholieke aarde

Hartman van der Woude werd begraven op een eilandje voor de kust van het Kaapverdische eiland Sao Tiago dat in handen was van de Portugezen. Dat begraven moest 's nachts in het geheim gebeuren, want de Hollanders kregen van de Portugezen geen toestemming om een protestant in katholieke grond te begraven. Ook Hartmans jongste dochter Margarieta overleed. Aangekomen in Guyana, bij de rivier de Wiapoca, was er een nieuwe tenvaller. In de zomer waren schepen uit Amsterdam vooruit gegaan als kwartiermakers voor de nieuwe kolonie Orange. Er moest een stuk oerwoud worden gekapt en huizen worden gebouwd, zodat de nieuwe emigranten, als ze aankwamen, direct onderdak zouden hebben. Maar van

de kwartiermakers was geen spoor te vinden. Geen voorraden, geen huizen, alleen maar oerwoud en dat met een dagelijks terugkerende regen. De emigranten uit Heerhugowaard en Niedorp, eenvoudige lieden, ongeletterd, van boerenafkomst en nooit eerder een ander land gezien dan de Hollandse polder, gingen een zware tijd tegemoet. Er ontstond al direct onenigheid tussen de kolonisten. Er was geen duidelijke leiding en de werkzaamheden, zoals het kappen van bomen, het bouwen van huizen en het aanleggen van akkers ging veel te langzaam. Uiteindelijk is de kolonie Orange er gekomen, maar de verdedigingswallen rondom het dorp waren nog verre van gereed.

De Franse overval

Onder de tientallen knechten die naar Orange waren meegekomen bevonden zich acht Fransen die zich in Holland als knecht hadden verhuurd. Pikant detail is dat deze acht knechten in Amsterdam door Hartman van der Woude in dienst waren genomen. Zij verraadden de Hollandse kolonie aan de Fransen in Cayenne. Die duldden geen nieuwe Hollandse kolonie oostelijk van Cayenne. De Hollandse kolonie werd door de Fransen onverwachts overvallen en met de grond gelijk gemaakt. De Nederlanders werden afgevoerd. Velen stierven in gevangenschap of als slaaf van de Fransen. De kolonie Orange heeft slechts vijf maanden bestaan. Onenigheid onderling, verwaarlozing van de verdediging, eigen belang, niet accepteren van de leiding en ruzies tussen families zorgden ervoor dat de Fransen nauwelijks enige tegenstand ondervonden bij het oprollen van de nieuwe kolonie. Het enige wat er vandaag de dag nog aan dit drama herinnert, is de naam Orange voor de kaap aan de monding van de rivier de Wiapoco in het huidige Frans Guyana waar indertijd de Hollandse kolonie was gesticht.

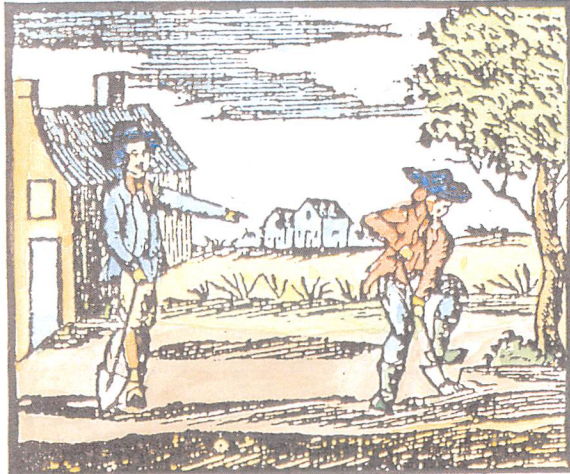
En hoe liep het met Elisabeth af? Zij besloot in 1667, nog voor de Franse overval, met een schip naar Nederland terug te keren. Zij had na de dood van haar vader en zuster niets meer te zoeken in de nieuwe

wereld. Teruggekomen in Nederland kreeg zij onderdak bij familie in Nieuwe Niedorp. Elisabeth, twintig jaar oud, kon onmogelijk voldoen aan de grote schuld die haar vader haar had nagelaten. Zij zag dan ook af van acceptatie van de erfenis. Wat een ramp had deze familie getroffen. Een gewaardeerd en gefortuneerd regent en bewoner van de grootste boerderij in Heerhugowaard ging roemloos ten onder, ergens begraven in een anoniem graf. Curator van de failliete familieboedel was haar oom Adriaan van der Woude, notaris in Nieuwe Niedorp. Al die tijd woonde de pachter Pieter Adriaensz., sinds het vertrek van Hartman van der Woude in 1676, op eigen kosten in de Heerhugowaardse boerderij Torenburg. De nalatenschap werd pas in 1689 afgewikkeld, maar daarvoor, in 1678 was de boerderij aan de Middenweg verkocht aan de Amsterdamse regent Gerard Bicker van Swieten (1632-1716). In 1893 sloopte de toenmalige eigenaar Heinrich Wessel Burke uit Hoorn de hofstede. Er kwam een veel kleinere boerderij voor terug die in 1930 verbrandde. Alleen de naam Torenburg op de gevel van de woning Middenweg 543 herinnert nog aan deze bijzondere Waardse historie.

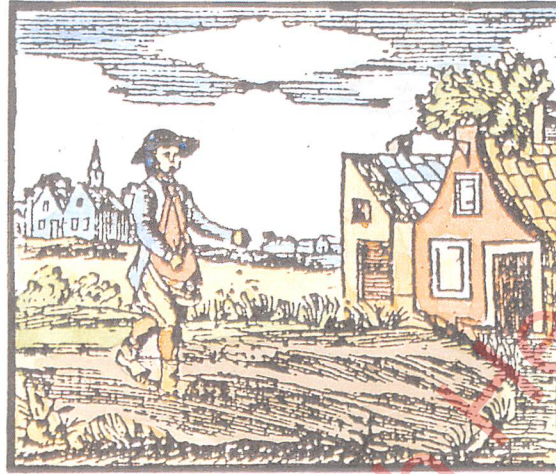
Bronnen:

- *Belonje, J. (1932), Uit Heer-Hugowaard's historie. De gevonden fundamenten ter plaatse van de boerderij Torenburg niet afkomstig van een vroeger kas-teel. Overdruk uit de Alkn. Crt. van 15 okt. 1932.*
- *Komen, H.E. (2011), Stolpboerderijen in Heerhugowaard, deel III.*
- *Muller, K.I. (2001), Elisabeth van der Woude. Memorij van 't geen bij mijn tijd is voorgevallen.*
- *Wit, A. (1982), Historie van de Niedorpen en Winkel. RAA, Polderarchief Heerhugowaard, inv. nr. 155. Haardstedengeld 1665 en verponding 1655.*
- *Foto's en kaarten: H.E. Komen*

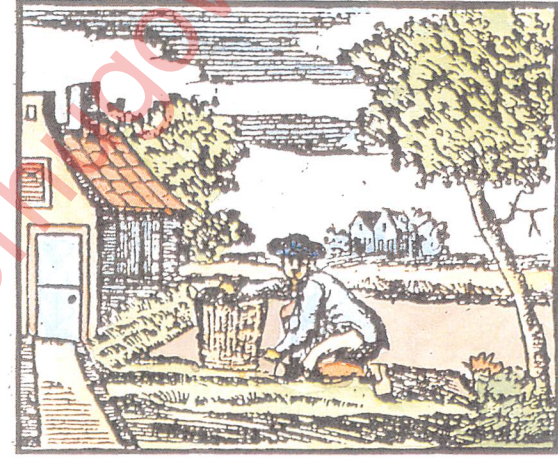
Dus werkt de Warmoezier, wiens vlyt op Vruchten hoopt,
Tot hy 't volgroeid Gewas ter Markt om winst verkoopt.

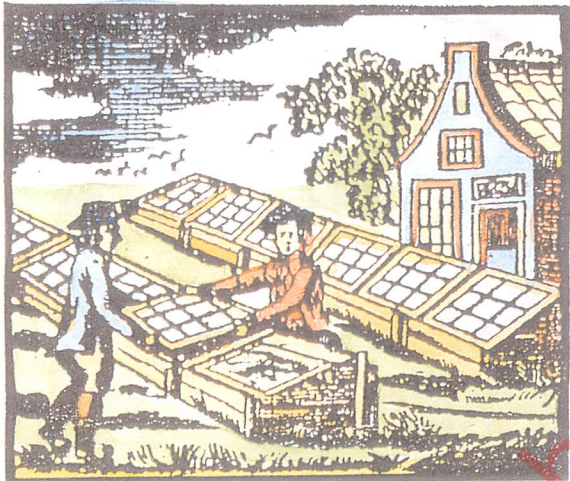
Door schup en spade krygt het Aardryk lucht ter werking
Wanneer de Wintertyd zyn einde naad'ren ziet,
Als 't Zonlicht by 't begin der Lentetyd versterking
Aan 't omgespitte Land, ter vruchtbaarmaking biedt.

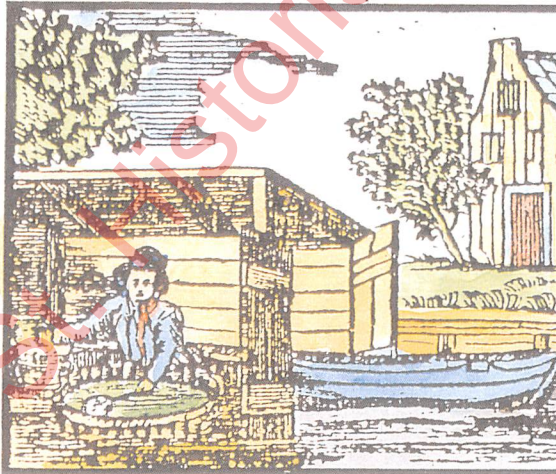
Dus wordt de grond bezaaid, na wel doorharkt te wezen,
Gods zegen dringe in 't zaad, o Landman dat gy strooit,
Dan zal 't gezaaide, mild in 't kiemen, bly gereezen,
U ryke vruchten bie'n, dan ziet ge uw hoop voltooid.

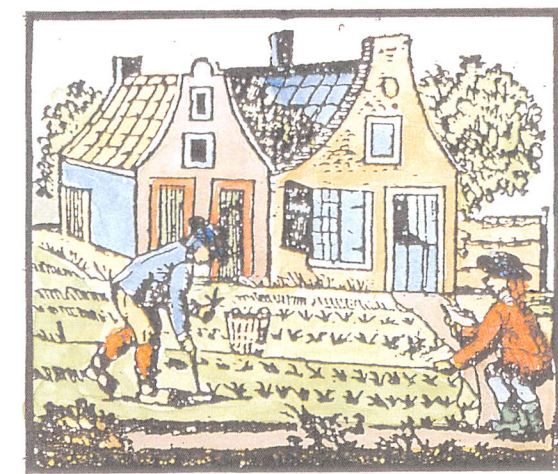
Gy plukt reeds 't eerst Gewas van uw bezaaide Velden
't Zy Kervel, Beet, Salade, of ander Warmoeskruid,
Uw Bezigheid weet elk 't gebruik 'er van te melden,
En gy leeft ook, als elk, van 't geen uit de aarde spuit.

De Broeikas, wel gedekt voor guure Lucht en Vlagen,
Met Ramen, digt van Glas, en mild in de aard voorzien
Met veelerlei Gewas, geteeld in Lentedagen
Door 't koestrend Zonnevuur, komt vroege Vruchten bie'n.

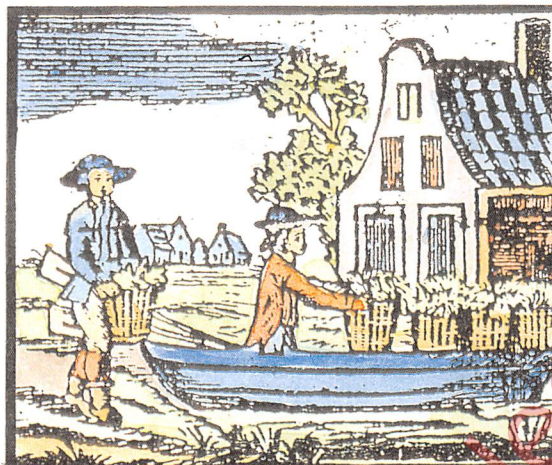
Zoo spoelt de Warmoezier de versch geplukte groente,
En zuivert ze van de aard, die aan den wortel kleeft.
Een duurzame arbeid hecht zich steeds aan zyn gedoente;
Hy krygt niets zonder zweet van 't geen het Land hem geeft.

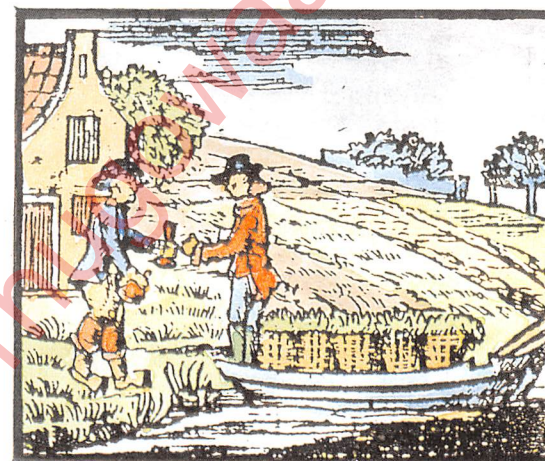
Hier ziet men hem, lynregt, de jonge Plant verpoten
Die boven de aarde reeds zyn kruin toonde aan het oog,
't Zy Kool of Krop-Salade, uit weelig zaad gesproten.
Op dat zich dit Gewas in orde sluiten moog'.

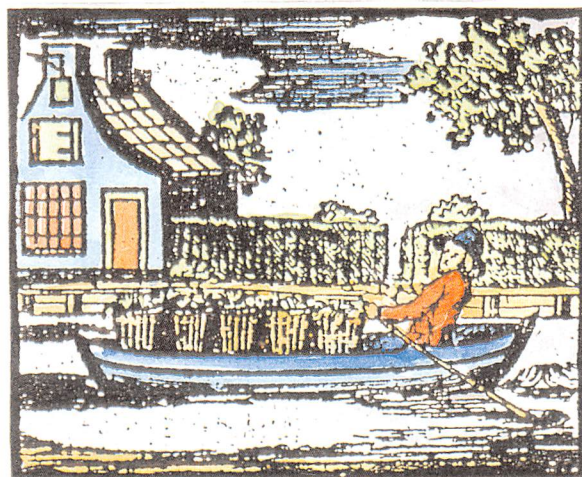
Nu vult de Warmoezier de mand met frissche Kruiden,
Een smaaklyk Keukenmoes, ter voeding van elk-een,
Van de allerschemelste tot de allerykste Luiden;
Zelfs wordt de Vorst van 't Veld gediend gelyk 't Gemeen

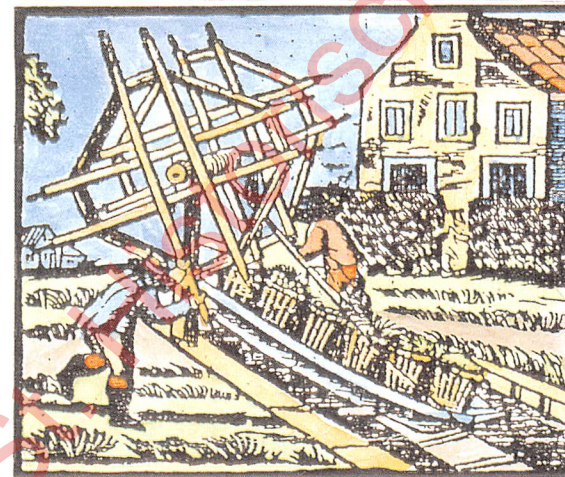
De Manden, wel voorzien met allerhande Vruchten,
Van 't Warmoesland gegaerd, zet men hier in de Schuit,
Die op de Wetering geen rampen heeft te duchten,
Wyl haaren omtrek zich in engen kring besluit

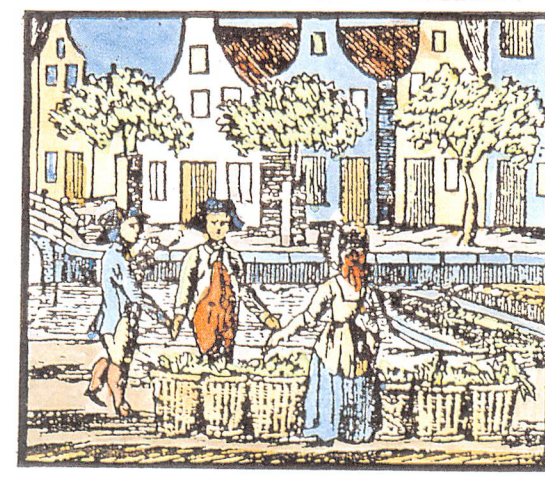
De Schuit is nu gelaen; maar eer men heen gaat roeijen
Neemt men een teugje drank, dat 's morgens 't hart verkwikt
Nog eer de nuchtre Zon haar licht in 't Oost doet groeijen,
En zich langs haare baan ten hoogen optogt schikt.

Nu steekt men af van land, en vaart dus langs de zoomen
Der smalle Wetering, langs Veld en Weiden, bly.
De Landman trekt den riem door 't water, zacht in 't stroomen,
En zingt er, wel gemoed, een Morgendeuntje by.

Aan 't Veer der Wetering, den Overhaal genaderd,
Windt men de Schuit met vracht en al tot in Stads Vest,
By 't oopen van de poort en Schut-Sluisdeur vergaderd,
Roeit ieder Warmoezier ter Markt heen al zyn best.

Hier heeft men nu de Schuit van Groentens rasch ontladen
En op zyn plaats de Waar ter Markt te koop gesteld.
Om vele duizenden daar mede te verzaden;
Zo krygt de Burger spys, gelyk de Landman geld.

Het origineel van deze "strip" bevindt zich in de bibliotheek van het Amsterdams Historisch Museum. De tekst was heel slecht leesbaar en is vervangen door een passend lettertype. Het origineel is in zwart/wit en deze kopie is later ingekleurd door Ton Schotten. Wij vermoeden dat de originele prent tegen het einde van de 18e eeuw is gedrukt

OUD-WETHOUDER WIM VAN STRALEN :

"Wat heb ik toch veel meegemaakt!"

Annie Tamis-Laan

Op een zomerse namiddag word ik hartelijk ontvangen bij de familie Van Stralen-Rood aan de Vosmaerlaan. Ik neem plaats aan het verlengstuk van de uitschuiftafel en binnen vijf minuten staat er een heerlijk kopje koffie, met iets lekkers erbij, voor mij op het pluchen tafelkleed. De kamer is rijkelijk voorzien van ingelijste foto's van de kinderen en de kleinkinderen (onder wie twee Braziliaantjes).

Ik ben op bezoek bij de hoogbejaarde Wim (Wilhelmus Theodorus) van Stralen en ga in gesprek met hem, omdat hij in de loop van bijna 100 jaar het dorp niet alleen heeft zien groeien van 5.300 naar 53.000 inwoners, maar ook omdat hij persoonlijk een niet onbelangrijk aandeel heeft geleverd aan de bloei en ontwikkeling van Heerhugowaard.

Hij vertelt graag over zijn jeugd jaren. Hij is geboren op 23 april 1922 te Heerhugowaard als zesde kind van Jan van Stralen en Betje Blokdijk. Zijn wieg (of liever zijn krib in de bedstee) stond aan de Voddeweg (nu Molenweg). Na enkele jaren verhuisde het gezin naar de Middelweg (nu Middenweg), niet ver van de spoorhalte en de toenmalige zuivelfabriek "Excelsior", waar vader een gemengd bedrijf had.

Als kleine jongen moest Wim op het bedrijf meewerken. Dat was in die tijd heel gewoon in de gezinnen. Als 10-jarige

Openbare verkoop van een gevonden koe

ging hij met zijn vader naar de veemarkt en moest hij de koeien opdrijven langs de Middenweg richting Alkmaar. Rond 1930 hoefde je daar geen auto's te verwachten, dus het vee had ruim baan.

Op de markt ging het van handklap en als vader afrekende in het café, hield Wim de overige beesten in 't oog. Na de verkoop ging het weer lopend huiswaarts! Het is in die tijd wel eens gebeurd, dat een loslopende koe in het openbaar werd verkocht, omdat de eigenaar niet te vinden was.

Op de lagere school, de school van "Het Goddelijk Kind" (nu Pater Jan Smit-school) aan de Hondenweg (nu Van Veenweg) was hij een goede maar ook ondeugende leerling. Als hij moest nablijven, verdween hij door een open raam ongezien naar huis. Strafbregels schrijven hoefde niet van zijn vader, omdat de meester geen schrijfpapier had meegegeven! In de klas werd met de kroontjespen geschreven, terwijl de jeugd van nu een fraaie Stabilo-pen gebruikt zonder geklieder met het inktlapje. Schoolblijven is nu uit den boze, want veel kinderen worden tegenwoordig met de auto opgewacht om naar de zwem- of balletles te gaan, naar paardrijden of judo.

Het vroegere raadhuis aan de Middenweg dat in 1966 is gesloopt

Studeren

Na het lager onderwijs ging Wim naar het kleinseminarie Hageveld in Heemstede en behaalde daar zijn gymnasiumdiploma. Na 6 jaar intern kwam hij weer thuis wonen. Zijn gelovige moeder vond het jammer dat hij geen priester werd maar zijn vader was blij en had weer een hulp op het land! De man was antiklerikaal.

Inmiddels was Wim achttien jaar en tussen het bonen plukken en het aardappelen

De samenstelling van het gemeentebestuur in 1962 :

Burgemeester :

Mr. A.F. Molleman.

Wethouders :

W.Th. van Stralen, Cromhoutstraat 2

J. de Groot, Stationsweg 82

Raadsleden :

J.A. Bakker, Van Veenweg 57

M. Blauw, Middenweg 409

J.J. Dekker, Westerweg 28

Jc. Glas, Westerweg 14

J. Groenland, Rustenburgerweg 71

P. van Langen, Jan Glijnisweg 29

G. Molenaar, Bosweg 5

W.P. Oudeman, Middenweg 526 b

N.S. Sprenkeling, Rustenburgerweg 6b

G.C. Tesselaar, Sportlaan 18

P. Tromp, Rustenburgerweg 5 b

Secretaris :

G.Th.A. Specker

Ontvanger :

P. Kootker

rooien door ging hij weer aan de studie. Met de beginnende oorlog in 1940 was dat niet altijd gemakkelijk. Toch zette hij door en behaalde diploma's op de tuinbouwschool, voor maatschappelijk werk, psychologie en geestelijke stromingen. In latere jaren werd het behalen van zijn rijbewijs een gebed zonder end. De versnelling bleek een kwelling! Uiteindelijk reed hij af in een DAF-automaat!

Na de oorlog, in 1945, ging hij zich verdiepen in verzekeringen. Hij kreeg een baan bij "Het Hooge Huys" in Alkmaar, op de afdeling statistiek. Daarna ging hij werken bij "De Nieuwe Eerste Nederlandsche" (N.E.N.), later Aegon, in Den Haag. Zo werd hij makelaar in verzekeringen en later verzekeringsinspecteur.

Deze kwaliteiten kwamen hem later goed van pas bij zijn werk voor de gemeente.

In de politiek

Vanuit de jeugdgemeenteraad werd hij samen met Wim Oudeman, Gert Tesselenaar en Niek Sprenkeling in 1958 voor de KVP gekozen in de echte gemeenteraad. Al in de eerste raadsvergadering, in 1958, werd Wim gekozen tot wethouder. De eerste 4 jaar zat hij samen met Piet van Langen (KVP) in het college van burgemeester en wethouders en de volgende termijn, van 1962 tot 1966, met Jan de Groot (PvdA). De collegevergaderingen vonden plaats in het raadhuis aan de Middenweg. Dit "monument" is in 1966 helaas gesloopt.

Nieuwe burgemeester

Met de komst van burgemeester mr. A.F. Molleman (1957-1980) raakte de ontwikkeling van Heerhugowaard in een stroomversnelling. De burgervader liet door het KASKI (Katholiek Sociaal Kerkelijk Instituut) een rapport uitbrengen over de demografische en sociaal-economische structuuranalyse van Heerhugowaard.

Met de conclusies hiervan en de verkregen Rijksbijdragen kon de gemeente gaan bouwen. Wethouder Van Stralen had grondaankopen in zijn portefeuille. Het werd een enorme klus. Alle grond in het

centrum werd door hem aangekocht voor woning- en wegenbouw en industrie. Ook de percelen, waarop het MCA (Medisch Centrum Alkmaar) nu een nieuw ziekenhuis wil bouwen en de grond, waar nu de Waerderhout is, werden indertijd door hem aangekocht!

Niemand wilde zonder slag of stoot zijn land verkopen. Er moest dus veel worden onderhandeld met adviseurs van de tegenpartij, zoals de LTB, de CBTB en de Hollandsche Maatschappij van Landbouw. Burgemeester Molleman had aan Wim als makelaar en verzekeringsinspecteur een kundige wethouder naast zich. Deze moest zijn werk ook vaak in de avonduren verrichten om alle partijen om de tafel te krijgen

In de beginjaren werd door de gemeente twee gulden en vijftig cent per m² betaald. Bij een grondruil kreeg men op een andere plek 2 x zoveel grond terug.

Bij aankoop van grond + huis door de gemeente kreeg men naast de kosten van een ander huis 2000 gulden verhuiskosten. Zoals begrijpelijk moest er heel vaak en soms lang overlegd en onderhandeld worden voor er een deal gesloten werd en tot aankoop (verkoop) werd overgegaan.

Ook het wegenplan werd snel uitgebreid en er konden huizen worden gebouwd in alle kernen. Dit gaf nogal eens heftige discussies in de gemeenteraad, want welke kern ging er voor? Met het bouwen van vele huizen nam het aantal inwoners, dat tot 1950 op een dood punt had gestaan,

snel toe. Ook de komst van nieuwe winkels verbeterde de leefbaarheid. Kortom, in die jaren werd de basis gelegd voor het Heerhugowaard, zoals wij dat anno 2013 kennen! Heerhugowaard was toen, samen met Zoetermeer, een van de snelst groeiende gemeenten in Nederland.

Bij zijn afscheid als wethouder in 1966 werd Wim vanwege zijn verdiensten voor de gemeente benoemd tot ereburger van de gemeente Heerhugowaard!

Maar hij bleef sterk bij het gemeentelijke gebeuren betrokken. Hij kwam in vaste dienst bij de gemeente als hoofd van het grondbedrijf. Als zodanig was hij voorzitter van de taxatiecommissie, die b. en w. adviseerde.

In die commissie zaten ook de heren Joop Slijkerman, Jan Swart en Jan Komen.

Soms werd hij ook in andere plaatsen gevraagd om taxaties te doen en rapporten op te stellen. Alleen, zo vertelt hij, was hij soms bang om rond een huis te lopen, als er een hond op het terrein liep!

Dit werk heeft hij met tussenpozen gedaan tot rond zijn 70e jaar.

Onderwijs

In het eerdergenoemde KASKI-rapport werd ook de vraag gesteld of de intellectuele activiteiten van sommige jongens(!) wel voldoende tot ontwikkeling werden gebracht. Te weinig meisjes tussen 12 en 20 jaar volgden voortgezet onderwijs. Ook op dit gebied lag een belangrijke taak voor de gemeente.

Als wethouder zag Wim eveneens het grote belang hiervan in. Mede door zijn toedoen werd de Stichting Voortgezet Onderwijs bij notariële akte van 17 maart 1959 opgericht en hij werd de eerste voorzitter, met Wijnand Veldman als secretaris. De school moest er komen, maar er was een probleem. Hoe kreeg je het benodigde aantal leerlingen bij elkaar?

Naast zijn drukke werkzaamheden bezocht de wethouder persoonlijk ouders waarvan de kinderen in aanmerking konden komen voor de op te richten ULO-school.

*Voor het raadhuis.
Koningin Juliana tijdens een werkboek aan Noord-Holland, 14 juli 1961
vlnr. achter jhr.
Beelaerts van Blokland.
C.d. K
Wethouders P. van Langen en W. van Stralen, Koningin Juliana en Burgemeester Molleman*

De werving verliep moeizaam, want veel ouders werkten niet mee. Jongens moesten immers na de lagere school direct meewerken thuis of geld verdienen.

Een vader gebruikte de uitdrukking : "Als je je jongens laat leren, ben je als een zeug die haar eigen biggen opeet."

Ook meisjes hoefden niet te leren want die gingen later toch trouwen! Soms moest Wim wel 3 keer komen praten om de ouders te overtuigen. Aan ouders van meisjes werd als stimulans voorgehouden, dat zij met een diploma later een betere partij konden trouwen. Ook schoolhoofden werden voor de werving ingeschakeld. Na problemen met de vestigingsplaats en het onderkomen (de school moest op een strategisch punt komen) ging de Don BOSCOULO van start op 19 december 1959 met 54 leerlingen in 2 groepen.

Na 25 jaar voorzitterschap kreeg Wim in 1984 tijdens een Don Bosco-viering in de Dionysiuskerk van pastor Theo Windt de hoge kerkelijke onderscheiding "Pro Ecclesia et Pontifice" uitgereikt. Na 35 jaar, in 1994, nam hij afscheid als voorzitter.

Andere activiteiten

Bij mijn vraag of hij vroeger wel eens vakantie had herinnert hij zich uit zijn jeugd een rit met paard-en-wagen. Vader en moeder op de bok en zo ging het met broertjes en zusjes, neefjes en nichtjes naar het klimduin in Schoorl. Na de broodjes en de ranja pootjebaden in zee, maar met de kleren aan!

Als 26-jarige ging hij voor het eerst naar het buitenland. Op de fiets naar de Ardennen in België, samen met zijn vriend Wim Tamis. Met diezelfde vriend was hij ook actief voor het Katholiek Thuisfront.

Zij verstuurden kranten naar de bijna 30 dorpsgenoten in Nederlands-Indië. Die lectuur kwam daar pas 6 weken later aan. Na zijn pensionering hebben Wim en zijn vrouw Corry vele binnenlandse en buitenlandse reizen gemaakt. Het bijzondere is wel,

30 april 1984. Uitreiking kon. onderscheiding aan W. van Stralen door burgemeester J. Stuijbergen

dat hij dit allemaal nog zelf kan toelichten, maar het voert te ver om hier nu op alles in te gaan. We zouden een boek kunnen vullen!

Onderscheiding

Op 30 april 1984 kreeg hij door burgemeester Jan Stuijbergen de eremedaille in goud, verbonden aan de Orde van Oranje Nassau, opgespeld vanwege zijn vele bestuurlijke activiteiten en zijn talrijke vrijwilligerswerkzaamheden.

Dat brengt het gesprek op zijn vele nevenactiviteiten. Om er enkele te noemen :

Voorzitter of bestuurslid van

- NKV (Nederlands Katholiek Vakverbond) afd. Heerhugowaard
- Culturele Raad
- Hesco (Heerhugowaardse Sociale en Culturele Opbouwstichting)
- gymvereniging TOG (Tot Ons Genoegen) muziekschool
- KVP (Katholieke Volks Partij)
- Streekverbetering
- Recreatief Beheer
- NKJB (Nederlandse Katholieke Jongeren Beweging)
- Interparochiële Raad van Overleg

Tenslotte

Op mijn vraag hoe hij terugkijkt op zijn voorbije 91 jaren is zijn opgewekte antwoord : "Wat heb ik toch veel meege maakt! Eigenlijk heb ik 3 levens gehad : mijn jeugdjaren, het politieke en verenigingsleven en nu het opa zijn. Ik kijk terug op veel mooie herinneringen."

Veel sociale contacten met familie en kennissen zijn een goede remedie tegen oud worden. Wim staat nog steeds open voor de ontwikkelingen in kerk en maatschappij. De leeftijd brengt wat reparaties, knaagt soms aan de kwaliteit, maar door de goede zorg van zijn vrouw Corry, met wie hij inmiddels 53 jaar getrouwd is, en met hulp van de rollator, hoopt hij nog wat jaartjes te genieten van zijn kinderen en kleinkinderen en natuurlijk van zijn mooie Heerhugowaard.

REACTIES VAN LEZERS

Op de foto nr. VU 89 in onze rubriek "Wie, wat, waar" zijn nogal wat reacties binnengekomen.

Het is het straatje tussen de vroegere Heer van Jericho, links, en rechts de slagerij van Van Schie.

We kijken dus richting de Middenweg. Het pad werd later ook gebruikt als toegangsweg tot het Stamcafé.

Mevr. Rolinka Schuit meent zelfs dat de Citroen Diane op de foto zomaar van haar geweest zou kunnen zijn.

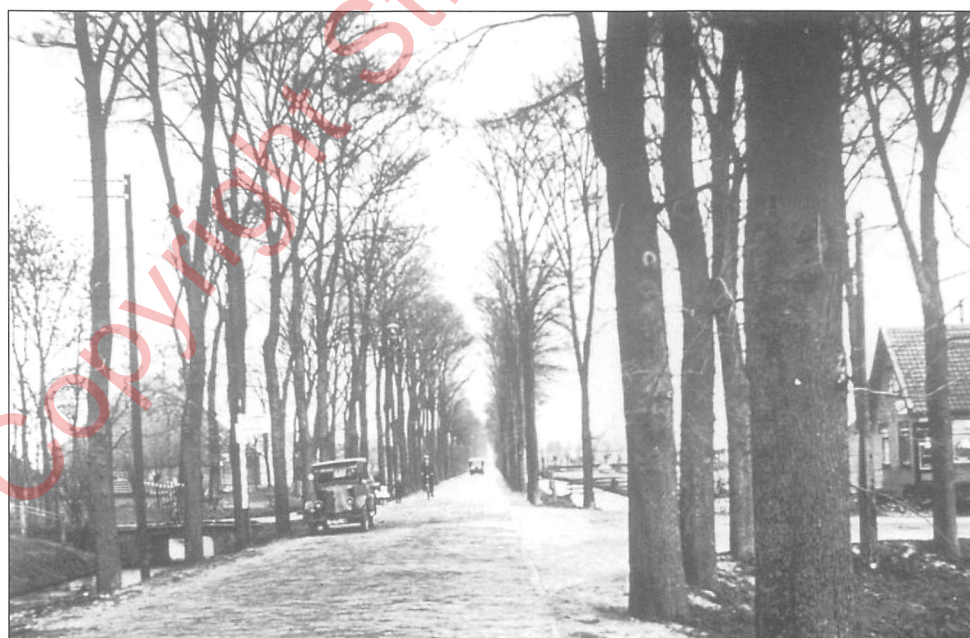
Op foto VU 63 kwam een reactie van Adri de Boer. Volgens hem zou dat het winkeltje van Jac. de Beurs zijn geweest op de hoek Rustenburgerweg/Middenweg. In het boekje "3 eeuwen Heerhugowaard" staat een advertentie van de Wed. Jac. de Beurs. Het was een sigarenmagazijn maar er was ook een ruime keus in Eau de Cologne en diverse andere artikelen.

Jan de Vries bezit foto's uit diezelfde tijd, omstreeks 1930. Er bevond zich op deze locatie inderdaad een winkel maar het huis ziet er heel anders uit en staat nog steeds op de hoek Rustenburgerweg/Middenweg.

Het is dus wel heel toevallig dat op de vorig jaar door ons geplaatste foto ook een winkeltje van ene J. de Beurs staat. Het zou nog mogelijk zijn dat voor het nu nog bestaande pand gebouwd werd, er ooit dit huis heeft gestaan want J. de Beurs is al in 1901 in Heerhugowaard komen wonen. Hij overleed in 1929. Hij was getrouwd met Eefje Krab.

VU 89 en daaronder VU 63

Heerhugowaard hoek Middenweg/Rustenburgerweg rechts het sigarenwinkeltje van Jac. de Beurs.

De boerderij links was toen van P. Wijnker. Na de bouw van het winkelcentrum was er de meubelzaak van Peter Slecht gevestigd. Het pand is op 10 augustus 1987 door brand verwoest.

DE HEERLIJKHEID VEENHUIZEN

tekst: Ab Klomp

Op 20 mei 1436 beleende Filips van Bourgondië Bertout van Assendelft en Jan Willem van Hoogwoud met de heerlijkheid Veenhuizen. In die tijd heersten de Hoekse en Kabeljauwse twisten (1345-1490). De Hoeken steunden Jacoba van Beieren en de Kabeljauwen steunden Filips van Bourgondië, die ook wel Filips de Goede werd genoemd.

Op 3 juli 1428 sloten Filips van Bourgondië en Jacoba van Beieren vrede met de Zoen van Delft. De Zoen (verzoening) van Delft betekende feitelijk een capitulatie van Jacoba van Beieren. In de vredesovereenkomst werd bepaald dat Jacoba van Beieren zich gravin van Holland mocht blijven noemen, maar dat Filips van Bourgondië als ruwaard (plaatsvervanger) de feitelijke macht kreeg in Holland, Zeeland en Henegouwen. Bertout van Assendelft verkreeg de heerlijkheid Veenhuizen - in onversterfelijk (altijd in het geslacht blijvende) leen - vanwege zijn trouw aan Filips van Bourgondië.

Heerlijkheid

Heerlijkheid of heerschap is een bestuursvorm die in de middeleeuwen veel voorkwam. De eigenaar van de rechten van de heerlijkheid mocht zich "Heer" noemen. De rechten had hij in "leen" van een hogere heer.

Het bezit van een heerlijkheid wilde dus niet zeggen dat hij de grond in zijn bezit had, maar hij bezat bepaalde rechten voor het gebied van de heerlijkheid. Binnen de heerlijkheid was de heer gerechtigd om lokale overheidsdienaren en gezagsdragers, zoals een meier - ook wel baljuw of schout genoemd - te benoemen. Het benoemen van deze ambtenaar, die een soort burgemeester, politicommissaris en kantonrechter in één persoon verenigde, gold als een belangrijk recht. Hij kon ook zichzelf in dat ambt benoemen, maar veelal lieten de heren zich vertegenwoordigen door een door hen benoemde schout. Door de controle over het schoutsambt en

Filips van Bourgondië

de lokale rechtspraak kon de heer zich in "zijn heerlijkheid" als een kleine potentaat gedragen. Het hing er wel vanaf of ze de hoge, middelbare of lagere jurisdictie bezaten. De heer diende zich wel te gedragen naar het plaatselijke gewoonterecht.

De hoge jurisdictie was het recht op het veroordelen tot en doen voltrekken van de doodstraf.

De middelbare jurisdictie hield in: het recht op uitvoering van gewone criminele en civiele rechtspraak.

De lagere jurisdictie was de bevoegdheid tot het uitoefenen van notariële taken zoals het opmaken van testamenten, verdeling van erfenissen en opstellen van verkoopaktes.

Bij een heerlijkheid met middelbare of lagere jurisdictie berustte de hoge jurisdictie bij de hogere heer, die de heerlijkheid in leen had gegeven, b.v. de graaf van Holland.

Boetes en voor de rechtskundige handelingen vereiste bedragen kwamen aan de heer. Van ter dood veroordeelden kon het bezit in beslag genomen worden.

Verdere rechten konden zijn:

- Het cijnsrecht.
Het recht om grondbelasting te heffen.
- Het collatierecht.
Het recht om een geestelijke, een pastoor of een dominee voor te dragen ter benoeming
- Het jachtrecht
- Het marktrecht
- Het muntrecht
- Het recht van de gruit.
Het accijns op het brouwen van bier.
- Het recht van houtschat, inhoudende 1/10 van het hout dat in de bossen werd gekapt
- Het veerrecht
- Het visrecht
- Het windrecht

Al deze rechten konden worden verpacht tegen een bepaald bedrag dat aan de heer ten goede kwam.

Bijna al onze omringende gemeenten wa-

ren vroeger heerlijkheden. Zoals b.v. Oterleek, Hensbroek, Obdam. Andere gemeenten hadden stadsrechten gekregen zoals b.v. Hoogwoud (1414), Niedorp en Winkel (1415).

Door de Bataafse Staatsregeling van 1798 werden de heerlijkheden afgeschaft. Enkele heerlijke rechten zoals het jachtrecht en visrecht werden na de Franse periode hersteld als zakelijk recht. De meeste bestuurlijke functies gingen over op de gemeente en werden geregeld bij de nieuwe gemeentewet van 1851. De rechterlijke macht werd voortaan door de landelijke overheid geregeld. Toen in 1923 de Jachtwet kwam, betekende dat formeel het einde van de heerlijkheid.

Toch wordt de naam heerlijkheid tegenwoordig nog wel gebruikt b.v. de heerlijkheid Bergen.

Koning Willem-Alexander voert een aantal titels waaronder die van Heer van Borculo, Bredevoort, Lichtenvoorde, enz..

Heren van Veenhuizen

De heerlijkheid Veenhuizen omvatte de hoge en de lage rechtspraak. De bezittingen en inkomsten die de graaf in Veenhuizen

Tavenier, 1794.

Links het polderhuis en rechts de kerk van Veenhuizen

had werden ook aan de twee heren overgedragen. Bertout van Assendelft en Jan Willem van Hoogwoud hadden onderling geregeld dat Bertout de hoge en lage heerlijkheid zou bezitten in onversterfelijk erfenen en dat ieder de helft van de goederen en inkomsten zou ontvangen.

Bertout Willemszoon van Assendelft was ambachtsheer van Schotervlieland (bij Haarlem) en schepen van Haarlem.

Na de dood van Bertout in 1466 ging het leen over op zijn zoon Aelbrecht van Assendelft (±1436-1491). In 1491 werd hij opgevolgd door zijn zoon Hugo van Assendelft (1466-1540), die kanunnik was.

Een kanunnik is een seculier r.k. geestelijke die deel uitmaakt van het kapittel van een kathedrale kerk. Hugo van Assendelft droeg het in 1506 over aan zijn zuster Anna van Assendelft (1485-1544). Anna trouwde in 1505 met Adriaan Lodewijk Blois van Treslong (1460-1526), ridder, meesterknaap van de houtvesterij van Holland. In 1521 hoogheemraad van Rijnland. Ze woonden in Haarlem.

Hun zoon Aelbrecht Blois van Treslong (1515-1555) kreeg de heerlijkheid Veenhuizen in 1537. Aelbrecht is enige tijd schepen en ook burgemeester van Haarlem geweest. Aelbrecht is in 1535 getrouwd met Catharina van Berkenrode (overleden 1553). Hun dochter Adriana Blois van Treslong (1538-1574) werd in 1555 Vrouwe van Veenhuizen. Zij trouwde in 1563 met Lancelot van Brederode (1532-1573). Lancelot is vice-admiraal bij de geuzen en is

kapitein in het leger van Lodewijk van Nassau. Na het beleg van Haarlem wordt hij, in opdracht van Don Frederik, de zoon van de hertog van Alva, in Schoten bij Haarlem onthoofd. Lancelot van Brederode wordt begraven in de kerk van Veenhuizen. Hun zoon Reinout (1565/67-1633) was ongeveer 7 jaar toen zijn moeder is overleden en hij zou in haar rechten als heer van Veenhuizen treden in 1582.

Reinout van Brederode was aanvankelijk raadsheer en later president bij de hoge raad van Holland. Hij is in 1633 begraven in de kerk van Veenhuizen. Boven zijn graf is een levensgroot liggend beeld ge-

plaatst, dat in 1965 naar het voorportaal van het kerkje van Veenhuizen is verplaatst. Het beeld is een rijksmonument. Zijn dochter Isabella Adriana van Brederode en Wesenbergh (1631-??) werd op 13 september 1634 vrouwe van Veenhuizen. In 1677 werd Pieter van Cats Bruëlis (1659-1693) heer van Veenhuizen. Pieter was de zoon van Theophilus van Cats en Deliana van Brederode (1601-1629). Deze Deliana was de tweede dochter van Reinout van Brederode en Geertruydt van Oldenbarnevelt. Pieter is burgemeester van Hoorn geweest. Pieter sterft kinderloos in 1693 en dan wordt zijn neef Willem Maurits van Cats (±1670-1743) heer van Veenhuizen. Willem Maurits is de kleinzoon van Theophilus van Cats. Willem Maurits had ook geen kinderen daarom wees hij in 1728 Jacob van Cats, een verre neef uit Den Haag, aan als zijn opvolger. Deze Jacob van Cats vestigde zich in 1743, dus een jaar voor de dood van zijn oom, in Alkmaar. In 1744 wordt Jacob van Cats heer van Veenhuizen en Heiloo. In Alkmaar heeft hij diverse bestuursfuncties uitgeoefend zoals schepen, vroedschapslid en burgemeester. Na het overlijden van Jacob van Cats in 1775 wordt zijn neef Willem Maurits van Cats heer van Veenhuizen. Willem Maurits was toen 12 jaar. In 1785 komt Willem Maurits te overlijden. Het heeft een paar jaar geduurd voor de verdeling van de nalatenschap onder zijn vijf zusters en hun partners was geregeld. De heerlijkheid Veenhuizen werd in 1788 toebedeeld aan mr. Zacharias Bergeon, de echtgenoot van Willems zus Jacoba Johanna van Cats. Jacoba Johanna was al, voor haar broer, in 1783 overleden. In 1798 worden de heerlijkheden opgeheven, maar toch wordt de heerlijkheid Veenhuizen in 1810 gekocht door Barend van Lockhorst (1771-1831) te Rotterdam. Hij noemt zich jonkheer Barend van Lockhorst, heer van Tol, Kersbergen en vrijheer van Veenhuizen.

Bestuur van Veenhuizen

De heer van Veenhuizen woonde niet in zijn heerlijkheid. Een aantal van de heren woonde in Haarlem, Den Haag, Alkmaar of Heiloo en de laatste heer woonde in Rotterdam. Het dagelijks bestuur werd in Veenhuizen uitgeoefend door een baljuw of schout. De notulen van de polder Veenhuizen beginnen met de vergadering van 1 juli 1739 en ze eindigen op 30 december 1811.

De notulen van 1 juli 1739 beginnen met: "Is goed gevonden en verstaen dat voortaan ten eynde om de zaken in een goede order te houden en dat van alles bij tijd en wijlen na behooren soude kunnen blijken het geene bij de regenten en ingelanden op de jaerlijkse polderrekening werd besloten bij forme van resolutie sal worden gestelt en dat deselven door den secretaris met uytdrukking van de presente regenten en ingelanden sullen werden getekent."

Tijdens die vergadering was G. v.d. Ster baljuw, Jacob Coster was burgemeester en R. v. Weere de secretaris. Op 20 oktober 1739 komt ook de heer van Veenhuizen, Willem Maurits van Cats, ter vergadering. In die tijd gaat het economisch slecht en

er is achterstand in het betalen van de (polder)gelden. De baljuw G. van der Ster en de ingelanden Jan van Twisk en Claas Zeeman krijgen de opdracht om de niet betaalde gelden in te vorderen. Op 1 juni 1740 komt de heer van Veenhuizen weer ter vergadering, maar dan gaat het over *"mitsgaders te voldoen de proceskosten van de heer van Veenhuysen in Den Hage gevallen over en ter zaeken de schotgaerderij van de voorszeyde polder jegens burgemeesteren en schepenen geëntameert."* zoals dat in de notulen van de vergadering 1 juli 1739 was verwoord. De notulen van die vergadering zijn: *"Op heden den eersten juny 1740 is door d'hoog edele heer, baljuw, burgemeester, schepenen en praesente ingelanden der heerlijkheid Veenhuysen eenparig geresolveert en besloten dat bij forme van interpretatie van de resolutie van den eersten july 1739 dewijl de proceskosten in dit na solutie vermelt seer important werden bevonden en uyt de contanten en restanten niet kunnen werden voldaan, dat het cort sal werden omgeslagen over de polder van Veenhuysen in drie eerstcomende jaren. Jaarliyx per gars vijf stuijvers, welke penningen die in de twee volgende jaren sullen werden omgeslagen voordien tijd sullen*

werden genomen van de kerke reets bij casse sijnde omme de interessen te vermijden."

Behalve de baljuw of schout en een secretaris heeft Veenhuizen dus ook een burgemeester en schepenen en leden van de raad. Vaak vergaderde de raad niet, meestal eens per jaar, maar tussen 1750 en 1771 zijn er alleen notulen van de vergadering van 2 juni 1760.

Ten tijde van de Bataafse Republiek wordt er meer vergaderd en wordt er op 19 juni 1796 besloten dat op 22 juni alle stemgerechtigde burgers van 20 jaar of ouder een nieuw gemeentebestuur (municipaliteit) moeten kiezen.

Het grafmonument van Reinout van Brederode

Die vergadering wordt gehouden in de kerk. Er worden 6 leden gekozen, maar dat zal geen omwenteling in het bestuur hebben gegeven. Als op 7 april 1798 een brief naar het intermediair administratief bestuur van 't voormalig gewest Holland in Den Haag wordt gestuurd om de namen van "alle de nutteloose of onwaardig ambtenaaren" door te geven, worden de bode, de armbezorgers, de schoolmeester (tevens schot-en verpondingsgaarder) opgegeven. Voor de bode en de armbezorgers worden andere namen genoemd en de overigen blijven dezelfde personen.

In 1798 is de heerlijkheid opgeheven en heeft de heer van Veenhuizen geen functie meer.

Het laatste eigendom van de heer van Veenhuizen was het praalgraf van Reinout van Brederode. "Kennelijk was er rond 1840 geen belangstelling vanuit de (schoon)familie meer om de graftombe en de bijbehorende grafkelder in bezit te houden. En zo verkocht Rijka Maria van Cats op 7 december 1843 de grond met al wat erop stond aan Klaas Blom, landman en

gemeenteontvanger in Veenhuizen."

De bemoeienis van de heer van Veenhuizen over Veenhuizen was verdwenen, maar de functie die hij had in Veenhuizen is direct ingevuld. Er is dus geen "vrij" Veenhuizen ontstaan.

Geraadpleegde bronnen:

P. Noordeloos, Heerlijkheden in Westfriesland, West-Friesland Oud en Nieuw, 26e bundel, pagina 68 - 93. Uitgave: Historisch Genootschap West-Friesland, 1959.

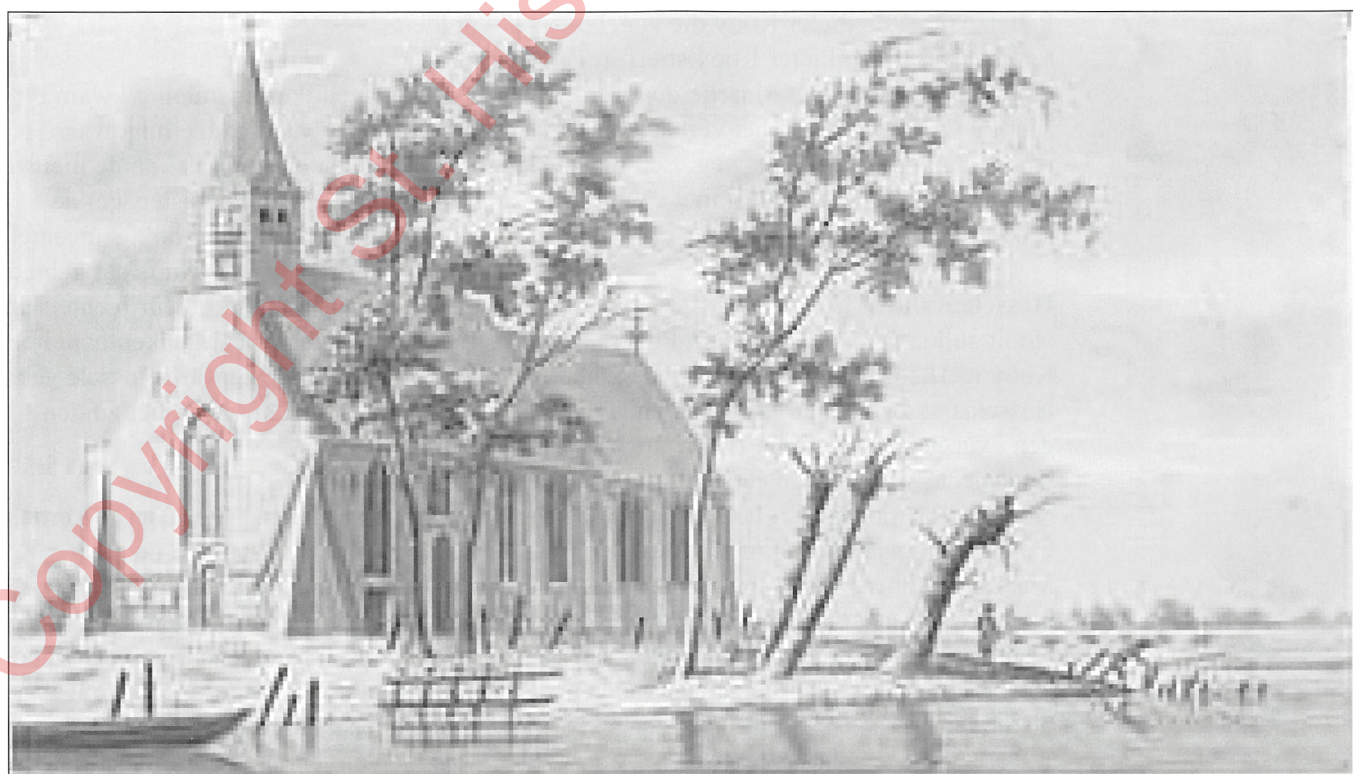
Carla Rogge, Het grafmonument van Reinout van Brederode (1565/67 - 1633) in het kerkje te Veenhuizen (Noord-Holland). Uitgave: Stichting tot behoud Praalgraf Veenhuizen.

Notulen Polder Veenhuizen 1 juli 1739 - 30 december 1811. Regionaal Archief Alkmaar

nl.Wikipedia.org/wiki/Leenstelsel

De kerk van Veenhuizen omstreeks 1750.

De tekenaar is onbekend

DE FAMILIE KOOY OP DE HASSELAARSWEG

tekst: Ed Dekker

foto's en documenten: Pietje Kooy-Kleimeer

Het einde van het tijdperk Kooy aan de Hasselaarsweg nadert, daar lijkt het op. Na bijna 200 jaar.

Op Hasselaarsweg 22 woont Pietje Kooy-Kleimeer. Zij is geboren op 19 maart 1930 en is dus nu, najaar 2013, 83 jaar. Pietje woont alleen in de stolp nabij de spoorlijn Heerhugowaard-Schagen. Hoelang zij hier kan blijven, weet Pietje niet. „Na mij? Geen idee. Misschien dat mijn zoon Arie hier komt. Daar is nog niks over te zeggen.”

Een gesprek met Pietje op een mooie woensdagmiddag in september. Een kijkje terug, met de uitpuilende plakboeken op tafel. Aan de keukentafel gaat het over Pieter en Arie. Zeven keer op een rijtje: Pieter, Arie, Pieter, Arie, Pieter, Arie en Pieter. Keurig op volgorde, vader en zoon. De laatste Pieter is haar kleinzoon, geboren op 25 augustus 2011. Deze Pieter is een zoon van Arie, haar zoon (geboren in 1966).

De man van Pietje, Pieter (Piet) heeft zijn kleinzoon alleen kunnen voelen. Hij overleed twee dagen voordat de jongste stamhouder van de familie Kooy ter wereld kwam. De eerste Pieter in het rijtje Pieter/Arie is de Pieter Kooy die is geboren in 1766. Deze Pieter Kooy stierf in 1835. Hij trouwde met Maartje de Boer. Met Pieter Kooy begint het verhaal van de Kooyen aan de Hasselaarsweg. Een bijzonder verhaal. Een verhaal met een plotseling begin.

Hasselaarshuis

Nooit zullen we weten waarom Pieter Kooy in 1825, bijna 200 jaar geleden, het Hasselaarshuis kocht. De archieven zwijgen over deze verrassing. Hij kwam uit Zuid-Scharwoude, deze eerste Pieter Kooy. Bij de notaris, bij het zetten van de handtekeningen, ontbrak zijn vrouw. Zij, Maartje de Boer, was al jong overleden, in 1802, nog geen 35 jaar oud. Pieter Kooy, de eerste van de serie Kooyen aan de Hasselaarsweg, werd eigenaar van een bijzonder pand.

Het Hasselaarshuis was ooit de allergrootste boerderij binnen de ringvaart van de Heerhugowaard. En een van de oudste. Sterker nog, deze boerderij bestond al toen de Heerhugowaard van meer tot land werd. Het Hasselaarshuis is gebouwd toen De Waard nog water was. Het pand - op deze plek staat nu het huis Hasselaarsweg 15 - is gezet tegen de binnenzijde van de oostelijke dijk van de Zuidscharwouder polder.

Deze Langedijker uitstulping kwam bij de drooglegging van de Heerhugowaard te liggen binnen de ringdijk van de nieuwe polder. Pas veel en veel later viel de Zuidscharwouder polder ook gemeentelijk onder Heerhugowaard. Nu is dat gebied volledig opgeslokt door bedrijventerrein Zandhorst. Vanuit haar keukenraam heeft Pietje Kooy-Kleimeer de kolossale gebouwen zien oprukken vanuit het zuiden.

Regentenfamilie

De stap van Zuidscharwouder Pieter Kooy naar het Hasselaarshuis in de Zuidscharwouder polder is misschien toch niet zo groot als we dachten. Hoe dan ook, hij werd in 1825 eigenaar van een goed dat zijn glorie - dat weten we wel - grotendeels had verloren. De boerderij was toen al vervangen door een kleinere stolp, van normale omvang. Het

Hasselaarshuis had zijn naam te danken aan de Amsterdamse regentenfamilie Hasselaar. Tot 1671 was het in handen van deze vermogende familie. Bij latere verkoop, in 1741, was het pand zeer oud en vervallen.

Ook de naam Hasselaarsweg herinnert aan de invloedrijke familie. Bij de inpoldering van Heerhugowaard was het Hasselaarshuis waarschijnlijk eigendom van Pieter Hasselaar (1583-1651), burgemeester van Amsterdam. De Hasselaarsweg, waar de familie Kooy in latere tijden zo'n belangrijke rol zou spelen, heette eerst Bosweg. De noordzijde van deze verbinding van Langedijk naar Heerhugowaard bestond heel lang uit bos, tot Middenweg 487 (boerderij Rozenhout). Oorspronkelijk is de Bosweg (het westelijke deel) aangelegd als een afsluitdijk van de Zuidscharwouder polder.

Vijf 'Kooyen-stolpen'

De familie Kooy is sinds 1825 onlosmakelijk verbonden aan de Hasselaarsweg. Liefst vijf stolpen aan deze weg zijn nadien gebouwd door een lid van de familie Kooy. Dat zijn Hasselaarsweg 3/5, 18, 20, 22 en 24. De nummers 3/5 en 18 zijn verdwenen. Op de andere drie locaties staat nog steeds een stolp (20, 22 en 24). Pietje Kooy-Kleimeer woont op nummer 22. Deze stolp is in 1870 gezet door Pieter

Bij de spoorwegovergang, gezien vanuit Langedijk. De foto is gemaakt tussen 1899 en 1910. Het werkmanshuisje links (Hasselaarsweg 20) is gezet in 1899. Na een brand in 1910 keerde hier een stolp terug. Rechts het verdwenen spoorwachtershuisje.

Kooy (1820-1899), de grootvader van haar overleden echtgenoot Piet (1920-2011).

Nummer 22 was niet de eerste stolp die een Kooy bouwde aan de Hasselaarsweg. Eeuwenlang was het Hasselaarshuis (nummer 15) de enige boerderij aan de Hasselaarsweg. Dat veranderde in de negentiende eeuw. Er kwamen toen nieuwe boerderijen. De eerste nieuwe 'Kooyen-boerderij' was Hasselaarsweg 3/5. Arie Kooy (1794-1867) bouwde deze stolp in 1851. Arie Kooy was een belangrijk man in Heerhugowaard. Als hoofdingeland zat hij zes jaar in het polderbestuur van Heerhugowaard. Met zijn vrouw Geertje Egmond (1792-1854) bewoonde hij het Hasselaarshuis (Hasselaarsweg 15). Daar boerde hij. Na de dood van zijn vader Pieter in 1835 had hij het Hasselaarshuis geërfd. Vader Pieter was de eerste Kooy aan de Hasselaarsweg.

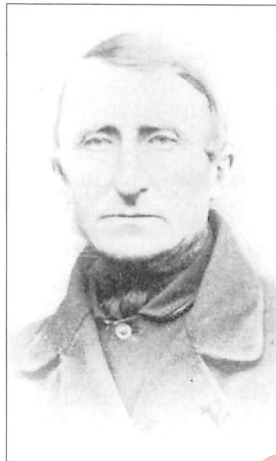
Arie Kooy en Geertje Egmond kregen negen kinderen. Hij had Hasselaarsweg 3/5 in 1851 gebouwd voor zijn zoon Klaas. De nieuwe stolp werd echter eerst verhuurd. Klaas Kooy (1822-1872) ging na zijn huwelijk met Aafje Swaag (1827-1904) eerst boeren op Scherpenheuvel aan de Middenweg in Heerhugowaard, een boerderij van zijn schoonvader. Klaas en Aafje kwamen in 1864 op Hasselaarsweg 3/5. In 1872, nog maar 21 jaar na de bouw, sloopte Klaas de stolp en bouwde op deze plek een grotere boerderij. Deze stolp raakte in 1904 uit de familie. De boerderij kwam in andere handen en verbrande in 1964. Op deze plaats is nu transportbedrijf Bleeker gevestigd.

Voor dochter Trijntje

Arie Kooy, de echtgenoot van Geertje Egmond, boerde dus op het Hasselaarshuis en was een ondernemend persoon. Acht jaar na de bouw van Hasselaarsweg 3/5 zette hij een tweede stolp aan de Hasselaarsweg, op een stukje bosland. Dat was in 1859, Hasselaarsweg 24. Deze boerderij was bedoeld voor zijn dochter Trijntje. Zij trouwde met Klaas Bier (1827-1896). Het geluk duurde kort. Een jaar na hun huwelijk stierf Trijntje. Klaas Bier bleef in 1860 achter op de boerderij. Hij hertrouwde met Grietje Koster.

In 1882 ging Hasselaarsweg 24 verloren. Door brand of sloop, dat is niet bekend. Schuin er achter is een nieuwe stolp gebouwd. Die brandde af in 1904. Zoon Aris Bier zette er een nieuwe. In 1907 verhuisde hij met zijn gezin naar Schagen. Hasselaarsweg 24 werd verkocht. In 1915 volgde herbouw na opnieuw brand. Dit is de stolp die - na modernisatie en renovatie - er nu staat met de naam Apollo.

Pieter Kooy (1820-1899), getrouwd met Elisabeth Lodder. Hij bouwde in 1870 de stolp Hasselaarsweg 22.

Op de onderste foto's zien we de stolp in zijn oorspronkelijke gedaante en huidige vorm. Dit is het ouderlijk huis van Piet Kooy. Zijn vrouw Pietje Kooy-Kleimeer woont er nog steeds. In 1968 gingen Piet en Pietje boeren op deze plek.

Twee Kooyen-stolpen hebben we gehad: Hasselaarsweg 3/5 en 24, beide gebouwd door de Arie Kooy van Geertje Egmond, in 1851 en 1859. De volgende nieuwe stolp kwam in 1870, Hasselaarsweg 22. Hier woont Pietje Kooy-Kleimeer en belichten we straks. Eerst Hasselaarsweg 18. De eerste stolp op deze plek dateert van 1894. Aafje Kooy-Swaag (1827-1904) bouwde de boerderij voor haar zoon Arie. Zij was toen weduwe. Met haar man Klaas Kooy (1822-1872) woonde zij eerst op Scherpenheuvel en later op Hasselaarsweg 3/5. Klaas en Aafje kregen zeven kinderen.

Vonken stoomtrein

Na de dood van Klaas zette Aafje het boerenbedrijf voort met haar kinderen. Zoon Arie (1858-1942) trouwde in 1894 met Neeltje Beek (1871-1928). Direct met hun huwelijk kwam het stel op de nieuwe boerderij. De stolp was gezet achter een werkmanshuisje. Klaas Kooy had dit huisje gebouwd in 1867 en verhuurde dat. Na de dood van Aaltje Swaag werd zoon Arie Kooy eigenaar van Hasselaarsweg 18. Hij sloopte in 1906 het werkmanshuisje en vergrootte de stolp met een voorhuis. De boerderij verbrandde in 1909 - vlam gevat door vonken van een passerende stoomtrein.

Een eenvoudige boerderij keerde er terug. Dit is de huidige stolp. Arie Kooy en Neeltje Beek werden op Hasselaarsweg 18 opgevolgd door zoon Gerrit Kooy (1901-1989), getrouwd met Aafje de Jong (1903-1998). Na hen boerden er zoon Marinus Kooy (1939) met zijn vrouw Jacoba Hink. Marinus en Jacoba verhuisden in 1982 naar Nieuwe Niedorp. De stolp is ver-

kocht in 1986 en is nu geheel als woning in gebruik.

Boerderij nummer vier, Hasselaarsweg 20. Deze stolp is gebouwd in 1910, staat er nog steeds, en is te danken aan Elisabeth Kooy-Lodder (1845-1917). Zij was toen weduwe van Pieter Kooy (1820-1899), de grootvader van Piet Kooy (1920-2011, de man van Pietje). Elisabeth Lodder had eerst op de plek Hasselaarsweg 20 een werkmanshuisje gebouwd, in 1899. Dit huisje werd in tweeën bewoond, waarschijnlijk door knechten van Hasselaarsweg 22. Op deze boerderij zaten Elisabeth en Pieter, en na de dood van Pieter in 1899 Elisabeth alleen met de kinderen.

Verbrand

Het werkmanshuisje Hasselaarsweg 20 verbrandde in 1910. Op het terrein ernaast zette Elisabeth Lodder een stolp. De boerderij was bedoeld voor dochter Maartje. Zij trouwde in 1911 met Jan Beers (1884-1913). Na het overlijden van Jan Beers hertrouwde Maartje Kooy met Pieter Pijper. Het stel verhuisde in 1920 naar Nieuwe Niedorp. Nadien is de stolp lange tijd verhuurd, voornamelijk aan familieleden.

Arie Kooy (1882-1964) werd eigenaar in 1949. Hij was de broer van Maartje Pijper-Kooy. Arie boerde op het naastgelegen Hasselaarsweg 22. Een zoon van Arie Kooy kwam in 1964 op Hasselaarsweg 20, Piet Kooy. Hij was dat jaar getrouwd met Pietje Kleimeer. Na vier jaar, in 1968, verhuisden Piet en Pietje naar de ouderlijke boerderij vlaknaast, Hasselaarsweg 22. Nummer 20 is

Piet Kooy (1920-2011) en zijn vrouw Pietje Kleimeer (1930).

toen verkocht. De stolp is nu geheel woonboerderij.

Hoe ging het verder met het Hasselaarshuis? Dit is de boerderij (nummer 15) waar het - in 1825 - tenslotte begon met de familie Kooy aan de Hasselaarsweg. We zagen dat Arie Kooy en Geertje er boerden, als tweede generatie Kooy. Na het overlijden van Arie Kooy kwam dochter Maartje op het Hasselaarshuis, samen met haar man Pieter Berkhout. In 1882 is het Hasselaarshuis verkocht en raakte buiten de familie. De nieuwe eigenaar sloopte de stolp in 1887 en bouwde er een nieuwe. Hasselaarsweg 15 was lange tijd eigendom van Arie Groot, getrouwd met Maria de Goede. Tot 1950 werd de stolp bewoond. Sloop volgde veel later, vanwege de uitbreiding van bedrijventerrein Zandhorst. Op de plek van het Hasselaarshuis staat nu een bungalow.

Vergeelde foto's

Dan nu Hasselaarsweg 22, stolp nummer 5. Pietje Kooy-Kleimeer tapt nog eens koffie en haalt vergeelde foto's te voorschijn. De boerderij is te danken aan Pieter Kooy (1820-1899), de grootvader van haar man. Hij liet de stolp zetten in 1870. Pieter was de oudste zoon van Arie Kooy en Geertje Egmond en woonde lang thuis bij zijn ouders op het Hasselaarshuis. De stolp bouwde hij op een stuk bouwland van een hectare dat hij had gekocht van Pieter de Boer uit Langedijk. Vier jaar na de bouw trouwde hij met Elisabeth Lodder, in 1874. Ze kregen drie kinderen.

Pieter trad in de bestuurlijke voetsporen van vader Arie. Liefst 21 jaar was Pieter hoofdtingeland (lid van het algemeen bestuur) van de polder Heerhugowaard. Na de dood van Pieter in 1899 zette zoon Arie, toen 17 jaar, het boerenbedrijf voort, samen met zijn moeder Elisabeth. We zagen dat Elisabeth Lodder in 1899 het werkmanshuisje Hasselaarsweg 20 bouwde, in 1910 vervangen door een stolp. Elisabeth verhuisde in 1913 naar Heiloo.

Zoon Arie (1882-1964) trouwde in 1916 met Janna Wilhelmina Krijger (1893-1968). Uit dit huwelijk drie kinderen: Betsy (anderhalf jaar

Rijkszuivelconsulentschap in de prov. Noord-Holland.

Melkcurfus te *Heerhugowaard* Leider: *P. J. Blom*

PUNTENKAART van het Melkexamen op 12 September 1947

voor *Pietje Kleimeer* te *Heerhugowaard*

	Oordeel van de Examencommissie	Te vermenigvuldigen met	Behaalde punten	Hoogste aantal te behalen punten
a. het meer of minder schoon zijn van de handen, zindelijkheid van kleding, gereedschap enz. . . .	4 1/2	3	13 1/2	15
b. het spannen van de koe, stand van de koe, behandeling van spenen, uier en omringende deelen	4 1/2	3	13 1/2	15
c. wijze van zitten, het houden van den emmer . . .	3 1/2	4	14	20
d. manier van melken, vingerstanden	4	9	36	45
e. regelmatig, krachtig melken; hoedanigheid der stralen	4	9	36	45
f. a. manier van uitmelken	4 1/2	4	18	20
b. resultaat van het uitmelken	4 1/2	4	18	20
g. tijd voor het melken gebruikt	1 1/2	3	4 1/2	15
h. het verlaten van de koe	4	1	4	5
			TOTAAL	200
5. Zeer goed.				
4. Goed.				
3. Onvoldoende.				
2. Slecht.				
1. Zeer slecht.				
De Rijkszuivelconsulent voor Noord-Holland.			TOTAAL	130
<i>Deen</i>			Voor d, e en f	104
K 1528				Z.O.Z.

na haar geboorte overleden), Bets (1919-2012, getrouwd met Jaap Bultena) en Pieter (1920-2011). In 1929 is de stolp gedeeltelijk herbouwd. Zoon Piet (1920-2011) volgde hem op in 1961. Piet werd toen ook van Hasselaarsweg 20 eigenaar, tot 1968. De vooren zijmuren zijn vernieuwd in 1962. De boerderij kreeg toen zijn huidige aanzien.

In 1964 trouwden Piet en Pietje. „Wij hebben eerst 3,5 jaar op Hasselaarsweg 20 gewoond. Na het overlijden van schoonmoeder kwamen wij op deze plek, in 1968", vertelt Pietje. „Aan de achterzijde is toen ook een nieuwe stal gebouwd." Piet en Pietje kregen twee kinderen: Arie (1966) en Gerda (1968).

De nieuwe stal bood ruimte aan 34 stuks vee, melkkoeien en jongvee. Het was een Zuid-Hollandse stal. Daarin staan de koeien met de kont naar de buitenmuur, en dus met de koppen gericht naar de voergang. „In de stolp was te weinig ruimte. Op de lange regel konden acht koeien, en zes in het achterom, de korte regel."

Kippen

De eerste tijd hadden Piet en Pietje ook kippen. „Vader Arie had naast de koeien en wat bouwerij een kippenvermeerderingsbedrijf. Hollandse blauwe kippen. De bouwerij bestond hoofdzakelijk uit kool en aardappelen. In 1966 is er verkaveld, we kregen toen meer land."

Piet verbouwde aanvankelijk ook voerbieten. Die waren voor de koeien. Pietje hielp altijd mee op het bedrijf. Vooral melken, dat zal ze

Boven:

De stolp Hasselaarsweg 20 in oorspronkelijk staat. Hier boerden Piet en Pietje Kooy-Kleimeer de eerste jaren na hun huwelijk in 1964. In 1968 betrokken zij Hasselaarsweg 22.

Midden:

Pietje Kleimeer behaalde in 1947 het melkdiploma. Hoge cijfers, vooral voor 'het resultaat van het uitmelken' en 'het verlaten van de koe'.

Onder:

Veehouder Piet Kooy trots bij een van zijn Meiers. Meier 29 was in het boekjaar 1980-1981 in Heerhugowaard de beste in de categorie oude koeien.

Een dagje uit, 1963. Piet en Pietje Kooy op stap met mijn ouders Piet Dekker (1921-2003, rechts) en Janmy Dekker-Ruig (1926-2003), mijn broer Jack (1952, tweede van rechts) en ik (1957). Wij waren in de Berkmeer buren.

vaak hebben gedaan. „Ik heb altijd gewerkt. Vroeger thuis ook al. En toen ging ik ook bij boeren te melken. Bij Nic Blauw in de Berkmeer heb ik vijf jaar constant gemolken van 1950 tot 1955. Bij een boer aan de Langereis, Cor Edam, was ik jaren dagmeisje.”

Pietje is geboren in Heerhugowaard in een huisje aan de Veenhuizerkade, op 19 maart 1930. Na negen jaar verhuisde het gezin naar de molen van de polder Veenhuizen. Haar vader Klaas Kleimeer werd daar molenaar-machinist. Na zijn dood in 1963 zette moeder Geertje Kleimeer-Pauw dit werk nog vijf jaar voort.

Met vrucht gevolgd

Op 17-jarige leeftijd, in 1947, kreeg Pietje een diploma van het Rijkszuivelconsulentschap in de provincie Noord-Holland te Hoorn. Zij had een melkcursus 'getrouw en met vrucht gevolgd'. „Daar heb ik handmelken geleerd. De cursus werd gegeven door Nic. Blauw, op zijn boerderij in de Berkmeer. Later heb ik bij hem ook machinemelken geleerd.”

Piet en Pietje molken op Hasselaarsweg 22 doorgaans 18 tot 19 koeien. „Later werd dat

minder. In 1977 verkochten we zeven hectare land voor de ontwikkeling van de Alton, het glastuinbouwgebied.” In 1981 was de veestapel ingekrompen tot zeven koeien. Dat waren topbeesten! Op de ranglijst van de Fokvereniging van bedrijfsgemiddelden 1980/1981 stond de familie Kooy op een mooie vijfde plaats. Dit overzicht toont de prestaties van 32 melkveehouderijbedrijven in Heerhugowaard. Bij de oudere koeien behaalden Piet en Pietje met Meier 29 zelfs de hoogste productie. 'Ook een klein bedrijf kan ergens groot in zijn', schreef de Fokvereniging.

Pietje: „We hebben ook nog een melktankje gehad, toen de melkbussen werden afgeschaft. Daarna hebben we niet lang meer gemolken. Later hadden wij wat vetvee. Op stal stonden drie tot vier dikbillen. De laatste ging weg in 2003.” Schapen lopen nog steeds bij de boerderij. „Altijd ruim twintig, nu heb ik er nog drie á vier. Ze houden het erf bij.”

Haar man Piet overleed op 23 augustus 2011 in Oudorp, op 90-jarige leeftijd. De beide kinderen, Arie en Gerda, wonen in Heerhugowaard. De kleinkinderen (Soraya, Rayan en Pieter) geven Pietje veel plezier. De

Na de uitreiking van Verzetshedenkingskruizen, december 1984, aan leden - of vertegenwoordigers - van de Verzetsgroep Heerhugowaard, geflankeerd door burgemeester

J. Stuijbergen. In willekeurige volgorde: J. Bos, G. de Graaf-Zandbergen, P. Groot, W.P. Groot, C. den Hartigh, C. Komen, D.J. Overpelt, P. Kooy-Kleimeer, J.H. Sloomans en P. Verburg (sectiecommandant).

afdeling Veenhuizen van Vrouwen van Nu (de vroegere Plattelandsvrouwen) blijft zij trouw. Pietje werd lid in 1961. In haar druivenkasje en bloementuin vliegt de tijd. En zij heeft de zorg voor haar planten. Voor cyclamen, gloxina's en orchideeën zijn bij haar in goede handen.

In de krant

In 1979 schreef ik voor de krant een uitgebreid artikel over haar succes met cyclamen. 'Nestor van cyclamen in bloei bij familie Kooy' stond er op vrijdag 2 maart in de Alkmaarsche Courant. Zeven prachtige cyclamen sierden toen haar vensterbank. De oudste was toen veertien jaar.

Vele jaren later stond Pietje weer in de krant. Zij vertelde op 3 augustus 2007 over haar drie

gloxina's. Die had zij toen al 33 jaar, elk jaar hadden ze gebloeid. Met altijd in mei/juni rood-witte bloemen. Het record van één plant staat op 109 bloemen. Twee oude gloxina's heeft Pietje nog steeds. „Ze zijn nu 39 jaar. Ik heb geen idee hoe oud ze kunnen worden. Dit jaar hebben ze niet gebloeid. Ook niet het jonkie van 3 jaar. Ik hoop dat ze het in 2014 beter doen.”

En de orchideeën? „Ik heb er negen. Ze doen het heel goed.”

Verantwoording:

Alle historische gegevens over de 'Kooyen-boerderijen' aan de Hasselaarsweg zijn ontleend aan het waardevolle boek 'Stolpen in Heerhugowaard, historie van de stolpboerderijen in Heerhugowaard, hun eigenaren en bewoners', deel 3, geschreven door Henk Komen (2011).

De jongste uitbreiding van bedrijventerrein Zandhorst is in aantocht. Links de spoorlijn Heerhugowaard-Schagen. In het midden aan de noordzijde van de Hasselaarsweg de stolp Hasselaarsweg 22. Daarnaast links nummer 20. Aan de oostzijde van het spoor nummer 18. Schuin tegenover Hasselaarsweg 22 de plek waar vroeger het Hasselaarshuis stond, waar het in 1825 begon voor de familie Kooy. De rechter woning is de locatie van het Hasselaarshuis.

EEN KWADE PASTOOR

Tekst: Piet Beers

Buurthuis De Deel, vroeger het Patronaat, in 't Kruis was in de jaren veertig al een plek waar van alles te doen was. In de week was er een kleuterschool gevestigd maar je kon er ook biljarten, sjoelen en andere spelletjes spelen maar als je onder de 15 jaar was kon je eigenlijk nergens terecht. Wij waren toen tien en elf jaar oud en verveelden ons op een zondagmiddag mateloos en om de tijd door te komen waren wij elkaar aan het bekogelen met zand. Zand was er bij het Patronaat genoeg, zand waar in de week de bewaarschoolkinderen in speelden. Wij propten zand in stukken papier en gooiden dat naar elkaar maar na een tijdje kwam ik op het idee om dit zand door de bovenlichten van de grote zaal te mikken. Dat was een nog een hele toer maar toch lukte het ons en al gauw hadden we geen papier meer over. De dag daarna kwam de pastoor zomaar op school terwijl het helemaal zijn dag niet was. Wij kwamen er al snel achter wat hij kwam doen. Hij was op zoek naar de

zandmikkers! Niemand wist natuurlijk wie het gedaan had maar uiteindelijk verklapte iemand toch wie de daders waren. Mijn vriendje en ik moesten mee om te zien wat we aangericht hadden. Nou dat was niet mis, de zaal in het Patronaat zag er niet uit, alles zat onder het zand. Als straf moesten we bij de pastoor over de knie gaan liggen. Het Spaanse rietje deed de rest en wij gierden het uit van de pijn. Na een halfuurtje mochten we gaan en toen we op straat liepen keken wij elkaar aan en door onze tranen heen moesten we toch weer lachen. De klikspaan die ons erbij lapte kreeg daags daarna een koekje van eigen deeg. Toen hij van vooruit de klas terug kwam met een beker melk werd hij netjes gevloerd en kreeg straf van de meester.

Ongeveer 20 jaar later kwam ik de pastoor op het station van Uitgeest nog eens tegen. Hij wist nog precies wie ik was. Het had hem zelf wellicht ook een beetje geraakt denk ik.

Parochiekerk van de
Heilige Familie in 't Kruis
1926

H. Hugovaard. R.K. Kerk - van Heilige Familie.

ARCHEOLOGIE IS ZOEKEN, VINDEN, WETEN

Tekst: Ceciel Nyst

Beeld: Gemeente Heerhugowaard

In september en oktober jongstleden was in het gemeentehuis een tentoonstelling ingericht over de archeologie van Heerhugowaard in samenwerking met Cultuurcompagnie. In deze tentoonstelling stonden de resultaten van twee onderzoeken centraal, de molenopgraving van De Draai en het onderzoek aan de Middenweg bij De Horst. Omdat archeologie gaat over zoeken, vinden en weten waren dat de centrale thema's in de tentoonstelling. In dit artikel worden die thema's nog even op een rij gezet.

Zoeken

Archeologen hebben in Heerhugowaard potscherven, botten en restanten van molens en huizen gevonden. Zoals de bibliotheek boeken bewaard, zo is de bodem een archief met verhalen over mensen van voor onze tijd. Het verhaal achter die sporen zo compleet mogelijk navertellen, is het werk van archeologen.

Archeologisch onderzoek gebeurt stapsgewijs. Velen associëren archeologie met opgravingen, maar eigenlijk komt het zelden tot een opgraving. En ruim een decennium geleden was het vaak zo dat als archeologische resten werden aangetroffen tijdens de graafwerkzaamheden, de bouw moest worden stilgelegd. Door betere wetgeving, marktwerking en vooral het Handboek Kwaliteitsnormering voor de Nederlandse Archeologie is dat verleden tijd. Archeologen werken binnen strakke kaders die worden vastgelegd in een Programma van Eisen van de gemeente.

Rekening houden met archeologie begint zodra iemand voornemens is een gebied te ontwikkelen. Dat kan gaan om een bouwproject, maar ook om waterberging, het leggen van kabels en leidingen of natuurontwikkeling. De gemeente bepaalt in het bestemmingsplan bij welke plangrootte een archeologisch rapport moet worden

overlegd bij de aanvraag voor de vergunning. In dat onderzoeksrapport staat welke waarde het plangebied heeft. Het is aan de gemeente hoe met een waardevolle vindplaats moet worden omgegaan: opgraven, archeologisch begeleiden of plaanpassing om de vindplaats in de bodem te behouden (in situ behoud). Door het archeologisch onderzoek gefaseerd aan te pakken - van globaal en goedkoop tot gedetailleerd en kostbaar - kan steeds worden afgewogen hoe onnodig onderzoek kan worden voorkomen.

Bureauonderzoek

Het archeologisch onderzoek begint gewoonlijk aan het bureau. Door het raadplegen van allerlei (digitale) informatie wordt een verwachting uitgesproken of het plangebied archeologische resten bevat en wat de aard en datering van die resten is. Zo zijn de landelijke database Archis, waar alle onderzoeken en losse vondsten worden verzameld, maar ook websites als watwaswaar.nl en ahn.nl/viever belangrijke onderzoek bronnen. Naast het archeologiebeleid van de gemeente (Heerhugowaard heeft dat verwoord in de nota Erf Goed) wordt gekeken naar het beleid van hogere overheden. De provincie heeft bijvoorbeeld de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie waarin droogmakerijen, de West-Friese Omringdijk en molens als waardevolle cultuurhistorische elementen zijn aange-merkt.

Booronderzoek of proefsleuven

Als uit het bureauonderzoek blijkt dat in het plangebied archeologische resten kunnen voorkomen die door het ontwikkelingsplan worden bedreigd, gaat men over op veldonderzoek door middel van boringen. Als blijkt dat de bodem intact is en als er bodemlagen te zien zijn die door mensen zijn bewerkt kan vervolgens gekozen worden voor proefsleuven. In deze smalle sleuven is meestal goed te zien wat

voor soort laag het is, of er vooral geakkerd is of dat er ook gewoond is. Huizen zijn bijvoorbeeld herkenbaar aan zwarte ronde sporen waar ooit de palen stonden die het dak droegen. Door het hout dat vergaan is blijft een donkere verkleuring over. Het materiaal dat in de sporen of bodemlagen wordt gevonden helpt deze te dateren. Aardewerk is al millennia aan mode onderhevig en de hardheid, de kleur en de versiering van de scherf verraden hoe oud die is. Maar ons staan ook andere dateringmethoden ter beschikking zoals dendrochronologie (jaarringen tellen) en optische luminescentie. Bij die laatste methode kan gemeten worden wanneer een zandkorrel voor het laatst het licht zag. Technologische ontwikkelingen gaan hard, ook in de archeologie.

Opgraven

Mocht er inderdaad een huisplattegrond of andere waardevolle vindplaats worden gevonden in de boorkernen of de proefsleuf, dan kan de gemeente besluiten dat die vindplaats behoudswaardig is. Dat betekent dat alles in het werk moet worden

gesteld om de vindplaats in de bodem te bewaren, bijvoorbeeld door een bouwplan aan te passen. Als het bouwplan toch de vindplaats dreigt te verstoren, zal de gemeente kiezen voor een opgraving. Dan wordt zorgvuldig alle informatie vastgelegd en verzameld, omdat de opgraving maar één keer kan plaatsvinden. De archeologische vondsten van Heerhugowaard gaan naar het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten.

Vinden

Naast bovengenoemde professionele onderzoeken komt het regelmatig voor dat vondsten toevallig aan het licht komen, bijvoorbeeld tijdens het ploegen van een akker of bij graafwerkzaamheden in een tuin. Het is wettelijk verplicht en van belang dat die vondsten worden gemeld in Archis. Volgens de wet moeten deze bovendien zes maanden ter beschikking worden gesteld voor de wetenschap. Als archeologen tijdens het bureauonderzoek zien dat er in een bepaalde zone veel scherven uit een specifieke periode zijn gemeld, is de kans groot dat daar een

Ten behoeve van nieuwe ontwikkelingsplannen op het terrein bij De Horst (middenweg 143) werden proefsleuven gegraven. In de sleuven werden resten gevonden van twee 19e-eeuwse stolpen en van Villa Kostelijk die in 1965 is afgebroken.

Tijdens het onderzoek werden twee munten gevonden uit de periode van Willem I (rond 1823). De munten waren opvallend afgesleten aan één kant.

vindplaats ligt. Bij de gemeente zijn de afgelopen jaren allerlei vondsten gemeld, zoals een landbouwwerktuig dat op een wapen leek, een grafsteen, paardenbotten uit de Broekhorn en scherven en kleipijpen uit het Travalje-plantsoen.

Weten

Archeologisch onderzoek en de toeval vondsten dragen bij aan onze kennis over het verleden. Veel van die kennis is gebaseerd op historische bronnen, zoals kronieken, belastingregisters, rechterlijke uitspraken en oorkonden. Die tekstbronnen kunnen niet altijd letterlijk worden genomen, soms zijn het recente kopieën waar fouten in geslopen kunnen zijn of die zelfs opzettelijk zijn vervalst.

Archeologisch onderzoek kan dan tot andere interpretatie leiden en nieuwe kennis toevoegen.

Ceciel Nyst werkt bij Cultuurcompagnie Noord-Holland en is archeologisch adviseur voor de gemeente Heerhugowaard.

Een bakstenen vloer die bij De Horst werd gevonden is zorgvuldig gefotografeerd. Het heel nauwkeurig vastleggen van alle waarnemingen is belangrijk, omdat het onderzoek maar één keer kan worden gedaan

Archeologen zijn bezig met het vrijleggen van de houten waterloop van de ondermolen aan de Van Veenweg (De Draai). De molen dateerde uit 1631, maar de waterloop was vervangen na 1686. Dat bleek uit het jaarringenonderzoek van de balken.

DE TREINVERBINDINGEN VAN NOORD-SCHARWOUDE

Cor Oudendijk

Wanneer je langs de Laanderweg in Heerhugowaard bij de Smuigel onder het spoorwegviaduct doorgaat, dan zie je rechts een doorlopende weg met de naam: Stationslaan. Er is nu niets meer te zien maar ooit stond hier het station Noord-Scharwoude. Op het Veilingterrein in Noord-Scharwoude kon je niet echt spreken van een station maar er bestond wel degelijk een NS aanduiding Nsw-D, de aanduiding voor 'Dorp'. Alles is nu verdwenen maar aan de hand van oude foto's laten we de al jaren verdwenen spoorverbinding weer een beetje herleven. Grote hulp hierbij waren de foto's die Karl Möller uit Castricum beschikbaar stelde.

De eerste spoorlijnen

In december 1824 werd het Noordhollandsch Kanaal tussen Amsterdam en Den Helder in gebruik genomen. Op dat moment werd dat de belangrijkste verbinding van de hoofdstad met de noordelijkste punt van Noord-Holland. De spoorlijn Amsterdam – Haarlem werd geopend op 20 september 1839 en was daarmee de eerste Nederlandse spoorlijn. De treindienst vormde dan ook een directe concurrent voor de bestaande trekschuit. In de jaren 1842-1847 werd de spoorlijn verlengd naar Leiden – Den Haag – Rotterdam. In de jaren daarna zouden nog vele trajecten volgen.

Al in 1860 werd in een Koninklijk Besluit bekendgemaakt dat aan ene G. Morel uit Parijs een concessie was verleend voor de

aanleg en exploitatie van een spoorlijn van Nieuwediep (Den Helder) via Alkmaar en de Zaanstreek naar Amsterdam. Van verdere uitwerking van het plan kwam niets terecht. Minister Van Hall, die de spoorwegen in zijn ministerie had, besloot dat de lijn echt noodzakelijk was. De belangrijkste reden voor de aanleg van de lijn was eigenlijk de bevoorrading van de marinehaven in Den Helder en het vervoer van goederen zodra het Noordhollandsch Kanaal in de wintermaanden dichtgevroren was. Plannen voor een spoorlijn naar Den Helder waren er al langer, maar werden niet uitgevoerd omdat de overbrugging van het IJ bij Amsterdam te duur geacht werd. De spoorlijn werd uiteindelijk als onderdeel van de eerste staatsaanleg door de Staat aangelegd. De verbinding werd echter, in tegenstelling tot de andere staatslijnen, niet geëxploiteerd door Staatsspoorwegen, maar door de HSM. Zo kwam de concessie op 11 augustus 1863 in handen van de Hollandse IJzeren Spoorweg Maatschappij.

De spoorlijn werd in fasen geopend. Allereerst kwam het baanvak Den Helder-Alkmaar tot stand. Door aansluiting op de Alkmaar Packet, de bootverbinding via het Noordhollandsch kanaal, ontstond al een redelijk gestroomlijnde reismogelijkheid naar Amsterdam. In de buurt van Amsterdam kon niet snel genoeg worden begonnen met de aanleg, vandaar dat de 'makkelijke stukken' eerst werden gedaan. Op 18 december 1865 werden Alkmaar en Den Helder met elkaar verbonden. Op 1 mei 1867 kwam het traject Alkmaar-Uitgeest tot stand, op 1 november 1869 uitgebreid naar Zaandam. Pas in mei en oktober 1878 konden de treinen doorrijden tot respectievelijk Willemspoort en Oosterdok in Amsterdam. Helemaal onbereikbaar was de hoofdstad niet omdat er al een lijn was aangelegd van Uitgeest naar Haarlem. Zo kon Amsterdam via die omweg toch per spoor worden bereikt.

De Stationslaan in vroeger dagen, om precies te zijn in 1943. Het spoorhuisje, met het nummer 29a, staat er nog steeds. Elk spoorhuis of wachthuis had een eigen nummer, beginnend in Den Helder. Zo had het huis bij de overgang in Zijdewind destijds nummer 25 en bij de Oostkade in 't Waarland 26. Het station leek als twee druppels water op dat van Heerhugowaard.

De stationsgebouwen langs de lijn

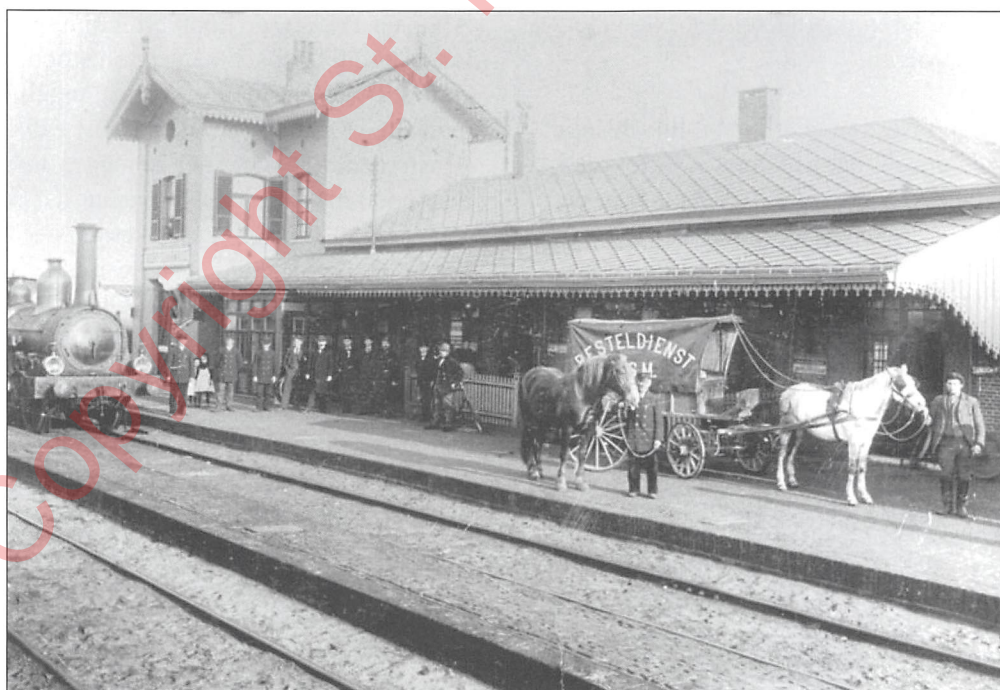
Natuurlijk moesten er langs de spoorlijn stationsgebouwen en haltes verrijzen. Vanuit de gedachte dat zoveel mogelijk mensen op verschillende plaatsen konden opstappen, maakte men haltes in Koegras bij Den Helder, Breezand, Oudesluis, Schagerwaard, Zijdewind en Sint-Pancras. Hier was meestal een wachtlokaal voldoende om tegen de elementen te schuilen. In de grote plaatsen als Alkmaar, Den Helder en Zaandam verrezen stationsgebouwen van het zogenaamde type SS derde klasse. De kleinere plaatsen als Schagen, Heerhugowaard en Anna Paulowna kregen een vijfde klasse gebouw. Ook Noord-Scharwoude hoorde tot deze categorie. Alle gebouwen waren ontworpen door zogenaamde Waterstaats-architecten. Dit had tot gevolg dat de stationsgebouwen als twee druppels water op elkaar leken. Oude foto's van Heerhugowaard en Noord-Scharwoude zijn soms moeilijk uit elkaar te houden wanneer de naam op het gebouw slecht leesbaar is. Het station Noord-Scharwoude kwam niet zomaar tot stand op een willekeurige plek. Bij de inpoldering van de Heerhugowaard werden zogenaamde druiplanden meegedijkt. Eén van die stukken was de

Het station Noord-Scharwoude in volle glorie. Let eens op het keurig aangedreden spoorwegpersoneel links en de bodedienst met paard en wagen.

latere Noordscharwouderpolder. Een smalle punt hiervan liep zover naar het oosten dat de nieuw aangelegde spoorlijn Alkmaar - Den Helder deze net doorsneed. Hierdoor kreeg de toen nog zelfstandige gemeente Noord-Scharwoude een eigen station. Dat dit veraf stond van het dorp, brak reizigers wel eens op. Las men namelijk in het spoorboekje dat het dorp een treinstation had, dan kwam men nogal bedrogen uit als de werkelijke afstand tussen station en bijvoorbeeld Concordia zichtbaar werd. De vestiging van koetsen en later taxibedrijf Wolfswinkel was door deze situatie niet zo gek.

Opheffing station Noord-Scharwoude

Tijdens de Tweede Wereldoorlog bleven alle stationsgebouwen langs de spoorlijn behouden. Behalve het stationsgebouw van Alkmaar werden in later jaren alle stationsgebouwen langs de spoorlijn één, twee of zelfs drie keer vervangen. Allereerst werd het in 1862 gebouwde station van Noord-Scharwoude, dat was geopend van 20 december 1865 tot 15 mei 1938 en van 10 juni 1940 tot 4 mei 1947, in 1951 gesloopt. In Den Helder werd in 1958 tegelijkertijd met de elektrificatie van de lijn het tracé door de stad met 600 meter ingekort. Aan het nieuwe eindpunt werd een nieuw kopstation gebouwd. In navolging van Noord-Scharwoude werden eind jaren '60 in Heerhugowaard, Schagen en Anna Paulowna ook de oude Waterstaatstations gesloopt en werd respectievelijk in 1967, 1968 en 1971 een eenvoudig standaard stationsgebouw neergezet. Het station van Heerhugowaard is naderhand weer vervangen door een exemplaar aan de Heerhugowaardse kant van de lijn.

Ontstaan groenteveiling bij het station

In 1898 werd in café 'De Hengstman' in Heerhugowaard de Landbouw- en Handelsvereniging 'Nieuw Leven' opgericht. Meester S. Brugman was een actieve man die ijverde om te komen tot een veiling van tuinbouwproducten. Hij werd dan ook de voorzitter. Op boerenkarren en bakwagens voerden tuinders uit Oude- en Nieuwe Niedorp, Heerhugowaard en 't Waarland hun waren aan. Hun collega's uit Noord-Scharwoude en Oudkarspel, die hun producten verbouwden in de Noordscharwouderpolder, kwamen met hun schuiten via een sluis in de spoorput bij het station. In café 'De Nachtegaal', vlak bij het spoorwegviaduct, ontstond het betaalkantoor en het verkooplokaal. De Broeker veiling bestond al langer en in Noord-Scharwoude veilde men aan het Gorterdiep en later bij De Nederlanden. Meester Brugman stelde voor dat de noordelijke dorpen van Langedijk, samen met Sint-Maarten, 't Waarland en Heerhugowaard een gezamenlijke veiling zouden stichten. Daartoe wilde hij een spoorlijn aanleggen van het station Noord-Scharwoude naar het dorp. In eerste instantie was nog gedacht over het graven van een kanaal door de Noordscharwouderpolder. Alles met de aanleg lukte wonderwel. De aanleg van de lijn en de oprichting van 'De Noordermarktbond' op 1 oktober 1913 liepen vrijwel gelijk.

Bij de Smuigel doorsnede de spoorlijn een puntje van de Noordscharwouderpolder. De lijn kruiste hier de oude weg die door Amerswiel liep, de latere Laanweg/ Laanderweg tussen Oudkarspel en 't Verlaat. Het oude viaduct is tot op dit moment nog herkenbaar. Linksaf is de ingang van de Stationslaan. De foto is van oost naar west genomen.

Lijn naar het dorp

Vanaf de spoorlijn naar Den Helder is ter hoogte van de Schoutenbosweg nog de aftakking te zien richting Noord-Scharwoude. De aanleg hiervan begon in 1912. Het tracé volgt in zekere zin de oude noordelijke kade van de oude Noordscharwouderpolder. Daar ging het spoor over een beweegbare spoorbrug bij de sluis richting de Handelskade. Hier ontstond het station Noord-Scharwoude Dorp. Dit station werd geopend in 1915 en vormde een verbinding tussen de veilinggebouwen in Noord-Scharwoude en het station Noord-Scharwoude aan de spoorlijn Den Helder-Alkmaar.

Door de aanleg van de spoorlijn naar het dorp veranderde de omgeving tussen de Noordscharwouderpolder en de veiling ingrijpend. Vooral rond de sluis herkennen we de situatie van toen heden ten dage maar met moeite. De spoordijk rees zoals gezegd vanuit de Noordscharwouderpolder omhoog om op gelijke hoogte te komen met de Waarddijk. Vlak naast de molen 'H' met het sluishuis verrees een spoorhefbrug over de ringvaart van de Heerhugowaard, het latere kanaal Omval-Kolhorn. Enkele vertakkingen ten noorden van de Wuyversloot vormden het spoorwegemplacement van de groenteveiling.

De spoorlijn naar het dorp werd in 1978 opgebroken. Momenteel is, na de sloop van alle gebouwen op het terrein van de oude Noordermarktbond weinig meer dat herinnert aan het eens zo drukke gedeelte van Langedijk.

Café Spoorzicht

Spoorlijnen en handel, zoals die via de veiling De Noordermarktbond, trekken weer bedrijvigheid aan. Er ontstond een café aan het veilingterrein, daar waar de afgetakte spoorlijn van de lijn Alkmaar-Den Helder zijn eindpunt vond. Het werd, heel toepasselijk café Spoorzicht genoemd.

Op 20 januari 1963 brak er brand uit in het veilingcafé te Noord-Scharwoude van Piet Witteveen. Dat brand in de winter, met name in die strenge van 1963, voor

66B (Vervolg).		Alkmaar—den Helder en Hoorn.							
Amsterdam C.S. 66A	V	13.46	—	15.42	15.11	—	16.56	—	17.51
Zaandam 66A	"	14.02	—	15.56	15.25	—	16.51	—	18.05
Uitgeest 66A	"	14.52	—	16.26	15.54	—	17.21	17.51	18.28
Treinnummer		2433	3771	2439	2439	3773	939	363	2449
Klasse		1.2.3	2.5	1.2.3	1.2.3	2.5	1.2.3	1.2.3	1.2.3
Alkmaar	V	15.01	16.08	17.02	17.10	17.17	17.43	17.54	18.52
Sint Pancras	"	—	15.12	—	—	17.21	—	18.02	19.01
Heerhugowaard	A	15.09	15.19	17.10	17.18	17.27	—	—	19.02
Heerhugowaard	V	15.10	—	17.11	17.19	—	—	—	19.11
Noord Scharwoude	"	—	—	17.19	17.28	—	—	—	19.16
Zydwind	"	—	—	17.24	17.33	—	—	—	—
Scheerwaard	"	—	—	17.27	17.36	—	—	—	—
Schagen	A	15.24	—	17.36	17.45	—	18.01	—	19.25
Schagen	V	15.26	—	—	17.47	—	18.03	—	19.27
Oude sluis	"	—	—	—	17.52	—	18.08	—	19.32
Anna Paulowna	"	15.37	—	—	18.02	—	18.17	—	19.43
Breezand	"	—	—	—	18.05	—	18.19	—	19.46
Koegras	"	—	—	—	18.09	—	18.22	—	19.50
den Helder	A	15.50	—	—	18.21	—	18.35	—	20.02
Heerhugowaard	V	—	15.20	—	—	17.50	—	18.05	—
Middelweg	"	—	15.22	—	—	17.52	—	—	—
Obdam	"	—	15.32	—	—	17.40	—	—	—
Splerdijk	"	—	15.36	—	—	17.44	—	—	—
Zuidermeer	"	—	15.39	—	—	17.47	—	—	—
Bobeldijk-Berkhout	"	—	15.46	—	—	17.53	—	—	—
Hoorn	A	—	15.52	—	—	17.59	—	18.19	—
Enkhuizen 62	A	—	16.57	—	—	—	—	18.42	—

De dienstregeling van de jaren '30.

Deze foto werd door Herman Möller in 1943 genomen toen hij met vrouw, dochter en zoon aankam op station Noord-Scharwoude. De stoomtrein staat richting Schagen en Den Helder. Links staat een Duitse soldaat. Op de rug gezien lopen van links naar rechts Tinie Möller, Marie Möller-Kos en zontje Karl.

De spoorbrug (rechts) over de sluiscolk van de Roskamsluis. Linksvoor is nog het oude sluishuis te zien. Boven het dak uit zien we nog net de nok van de telefooncentrale.

extra problemen kan zorgen, behoeft geen betoog.

De brand werd tussen één en half twee ontdekt op de bovenverdieping van het café. Naast de woning van de familie Witteveen bevonden zich ook het administratiekantoor van Mammen en kantoor van de plaatselijke voedselcommissaris, de heer K. Kuiper uit Alkmaar in het gebouw. Na de vaste klaverjasavond waren de kastelein en zijn vrouw nog bezig met opruimen toen men ontdekte dat er boven brand woedde. Er was toen al geen redden meer aan. Gelukkig waren de beide dochtertjes Nelleke en Ingrid te logeren bij hun opa en oma.

De gearriveerde brandweer gebruikte eerst een spuit met een reservoir van 1200 liter, maar moest daarna een wak gaan hakken om water te krijgen. Door het bluswater veranderde het karakteristieke café met zijn veranda in een ijspaleis. De grote ijspegels gaven het geheel een sinistere aanblik. De hele bovenverdieping brandde af. Beneden ontstond geen noemenswaardige brandschade, maar water en ijs verwoestten veel.

Bronnen:

100 jaar veiling en tuinder; 1887-1987; C. de Bakker; uitgave Provinciale Veilingorganisatie Noord-Holland, Beverwijk; 1986

LEDEN/DONATEURS PER OKTOBER 2012

Aalsmeer

C.P. Mul

Alkmaar

A. de Boer

M.J. de Boer

J.J. Groot

G. Kloosterman

P. Luken

J. van Langen

Regionaal Archief Alkmaar

P. Vlaar

L. Wagenaar

Australië

J. en A. Rietveld-Scholten

Bellingwolde

C.G.J. Jansen

Bergen (NH)

M.J.M. Kuyper-Burger

A. Vlaar

Blaricum

T. Buter

Broek op Langedijk

M. Hummel

K. Mulder

Canada

G. Tesselaar

Den Helder

G. Borst

Deventer

H. Blauw

Dordrecht

A. van Graft

Dronten

H. Reijne

Edam

M. Porte

Egmond aan de Hoef

De Wolf-Veldman

Egmond aan Zee

J. Tjeertes

Haarlem

M. Groot

C.J.M. Keizer

Heerhugowaard

W. Admiraal

D. Apma

H.S. Appelman

T. Baas

G. Baijards

J.J.T. Bak

C.T.R. Bakker

N.T. Bakker

A. Bakker-Groot

G. Balvers en Reus

B. Bankras

E. Bankras

R.T. Bankras

P. Beers

P.J.M. Beers

N. van den Berg

Bibliotheek Heerhugowaard

C. Blauw-Groot

M.J. Bleeker-Burger

A.J. de Boer

E.M. de Boer-Reus

W. Boonakker

H.P. Borst

J. Borst

J. Borst

R. Borst

S.J.C. Borst

T. Borst-Brink

S. Bosse

M. Bot

A.J. Botman

M. Bouwman-Timmer

J.C. Brink

S. Brink

J en H. Brink

M. van den Brink

J.J. Brinkman

J.J. Brode

L. en M. Bruinzeel

G.J. Burger-Hes

J. Bussen

P. Bijvoet

P. Cevat-Aengenheyster

C. Deken

C.J.M. Dekker

C.J.M. Dekker

J.A.M. Dekker

M. Dekker

T. en L. Dekker

P. Does

S. Doodeman

D. Drijver

E. Estoppey

R. Estoppey

T. Floris

W.A.J. Friethoff

R. van Gastel-Tesselaar

Gemeente Heerhugowaard

D. en H. de Geus

J. Groen

J.W.A. Groen

K. Groenland

J. Groenveld-De Boer

J.A. Groenveld

J.C. Groenveld

A.J.A. Groot

B. Groot

B. en A. Groot

G.M. Groot

N.J. Groot

Jos Groot

W.N. Groot

M.B. Groot-Brand

A. Groot-de Boer

C.J. Grootjes

L. Güse

M.M. de Haan

S. de Haan

F. Hendriks

S.A. Hiddema

J. van't Hoenderdaal

T. Hollenberg

H. de Hoog

A.M. de Hoog-Stet

J. Horrel

J. Huibers

H. Huijboom-Brouwer

N.H. Huisman

H. Jak- M. v.d. Heiligenberg

G.C. Jonker

T. Kaandorp

L.G. Kalma

Kamp Bouwbedrijf

M. Kamp-Suiker

R. Kaptein

E. Klaassen

A. Klercq

Kloosterboer

C. Kloosterboer

Kluft en Buwalda

J. Kok

C. Komen

C.W.M. Konijn

P. Konijn

Th. en A. Korfage

A.J.E. Kortekaas

A. Kuilboer

M. Kuiper

C. Kwint

P.A. Laan

D.M.G. de Lange

R.M. de Lange-Vlaar

G.J. Langelaar

B. van Langen

C.A.M. van Langen

R. van Langen

A. Leegwater

D. en G. Leegwater

Th. Leering

J. Limmen

N.M. Luken

P. Luken

M. Luken-Sluis

J.A.H. Luttikhuisen

J. van de Meeberg

C.C. Mertens

R. en B. Mooij

M. Morsink

R.B. Mud

Mul-de Boer

G. Naber-Groot

P.J. Neven

C.P.W. Offeringa

J.J.L. Okkerman

W. Oldenburg

S.C.M. Onderwater
 M. Ottenbros-Koning
 't Ossenhoofd Dierenkliniek
 P. Overtoom
 P.J.T. Overtoom
 R.J. Piet
 C. Pluister
 L. Post
 F.N. Potter
 H. Rendering
 J. Renses
 B. van de Rest-Laan
 B. Roelofsen
 C. Rood
 C.H.M. Rood
 H.S. Rood
 S. Rood
 Th. Rood
 Th. Rood
 A. de Ruyter
 P. Schaap
 J.W.C. van Schagen
 R. van Schagen
 P.M.T. Schellings
 R. Schoemaker
 L. Schoen-Boots
 Fa. P.G. Scholten
 K. Schoon-de Vries
 J. Schijf
 A. Schotten
 D. Schotten
 J.L.M. Schouten
 A.M. Schouten-De Boer
 C. Schuit
 J. Schuit-Dekker
 J. Seeboldt
 C. Smit
 N. Smit-van Dijk
 D. Snoek
 J.M. Snoek
 K. Snoek
 P. Snoek
 J. Stam
 G. Stojanovic-van Ollefen
 G. Stoop
 S.J. Stoop
 W. Th. van Stralen
 van Stralen-Burger
 G. Tamis
 O. Tamis
 P. Tamis
 A.M. Tamis-Laan
 T. Tamis-Magielsen
 M. Tepe-Edens
 A.A. Tesselaar
 J.C. Tesselaar
 P. Tesselaar
 J. Tjeertes
 W.J.M. Touw-Westendor
 J. Tromp
 C.M. Ursem
 T.J. Ursem

W. Ursem
 A. Ursem-de Goede
 Vader-Wardenaar
 A. Veldman
 Veldman-Bakker
 A. Vendel
 J.N. Vennik
 B. van Venrooy
 M.G. Visser
 S. Vlaar
 P. van der Vliet
 J. van der Voort
 E. de Vries
 C.J.E.E.M. de Vries
 F.H.G.A.J. de Vries
 J. de Vries
 L. de Vries
 T. de Vries
 J.P.H. Vriesema
 J. Weel
 H. Weij
 Nic. de Wit
 V.N. de Wit
 W. Witte
 De Wolf
 W. Wolkers
 M. Wijnker
 G. Zijp-Braas
 A.. Zut
 C.J. Zut
 P.C. Zut
 J.A. Zut-Ursem
 C.G. Zuurbier
 N. Zuurbier
Heiloo
 A. en J. Kok en Kok-Kraakman
Hensbroek
 E. Dekker
 E. Groet-Beers
 N.A. van Schagen
Hoogwoud
 C. Modder
Hoorn
 G. Groot
 Tromp
Houten
 A. Gresnigt-Laan
Leiden
 R. Huisman-van Leeuwen
Limmen
 I. Oudhuis
 M. Valkering
Noord-Scharwoude
 E.M. Borst
 W. Feringa
 M.A. Hinl-Laan
 P. Kaan-Beers
 A. Leijen
Obdam
 R. Bleeker

W. Hoogzaad
 P.A. Luken
 G.A. Sprenkeling
 F. Stuifbergen
Oterleek
 F.K.S. Muller
Oude Niedorp
 A.G. Wijnker

Oudkarspel
 J. Luken
 R. Put-Luken
 A. Swart-Kooij
Schoorl
 M.F.C. Mol
Spanbroek
 G.W. Jak
Spierdijk
 F. Kok
Stompvoren
 F. van Harskamp
Ursem
 J. Wijnker
Veendam
 P.M. Blauw
't Veld
 B. van den Hoek-Praat
Waarland
 G. Beemster-Stoop
De Weere
 P. Groot
Wieringerwerf
 H.E. Komen
Westzaan
 C. Al-Renses
Winkel
 N. Zwemmer-Luken
Wognum
 A. Baas-Beers
Zaltbommel
 C.N.P. van Leeuwen
Zoetermeer
 F. en M. Groot
Zuid-Scharwoude
 A. Groen
 J. Snoek
Zijdewind
 M.M. Meyering-Luken

Copyright St. Historisch Heerhugowaard